

RiR 2008:24

Stöd till start av näringsverksamhet

Ett framgångsrikt program

ISBN 978 91 7086 163 5

RiR 2008:24

Tryck: Riksdagstryckeriet, Stockholm 2008

Regeringen
Arbetsmarknadsdepartementet

Datum 2008-11-05
Dnr 31-2007-0953

Stöd till start av näringsverksamhet

Riksrevisionen har granskat effekterna av stöd till start av näringsverksamhet. Granskningen undersöker även om och hur stödet har följts upp och utvärderats av regeringen och Arbetsförmedlingen. Resultatet av granskningen redovisas i denna granskningsrapport.

Företrädare för arbetsmarknadsdepartementet och Arbetsförmedlingen har fått tillfälle att faktagranska och i övrigt lämna synpunkter på utkast till slutrapport.

Rapporten överlämnas till regeringen i enlighet med 9 § lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. Rapporten överlämnas samtidigt till Riksrevisionens styrelse.

Rapporten innehåller slutsatser och rekommendationer som avser regeringen och Arbetsförmedlingen. Riksrevisionen kommer att följa upp granskningen.

Riksrevisor *Claes Norgren* har beslutat i detta ärende. Revisionsdirektör *Ann-Christin Johnreden* har varit föredragande. Revisionsdirektör *Mats Johansson*, revisor *Christofer Lundin* och granskningsenhetschef *Charlotta Gustafsson* har medverkat vid den slutliga handläggningen.

Claes Norgren

Ann-Christin Johnreden

För kännedom:
Arbetsförmedlingen

Innehåll

Sammanfattning	7
1 Inledning	11
1.1 Syfte	11
1.2 Revisionsfrågor	12
1.3 Granskningsobjekt	12
1.4 Avgränsning	12
1.5 Bedömningskriterier	13
1.6 Metod och genomförande	14
1.7 Disposition	15
2 Stöd till start av näringsverksamhet – bakgrund	17
2.1 Programmet ur ett regelverksperspektiv	17
2.2 Målgrupp och förutsättningar för stödet	18
2.3 Omfattning	19
2.4 Kostnader	20
2.5 Företagens överlevnadsgrad	21
2.6 Arbetsförmedlingens hantering av stödet	22
2.7 Sammanfattning	25
3 Teori och forskning	27
3.1 Teori	27
3.2 Aktuell forskning	29
3.3 Sammanfattning	32
4 Uppföljning och utvärdering av stödet	34
4.1 Uppföljning och utvärdering av stöd till start av näringsverksamhet	34
4.2 Sammanfattning	37
5 Stödets effekter	39
5.1 Sysselsättningseffekter	39
5.2 Konkurrenssnedvridningar och dödviktseffekter	49
5.3 Sammanfattning	56
6 Slutsatser och rekommendationer	61
6.1 Stödet är effektivt för deltagarnas sysselsättning	61
6.2 Stödet har även negativa effekter	63
6.3 Sammantagen bedömning	64
6.4 Bristande utvärdering av stödet	65
6.5 Uppföljningen bör förbättras	66
6.6 Riksrevisionens rekommendationer	67
Referenser	69
Bilaga 1 Stödet ur ett internationellt perspektiv	75
Bilaga 2 Rapporter kring effektstudier av stödet	77
Bilaga 3 Enkätformulär	79
Bilaga 4 Bortfallsanalys	83
Bilaga 5 Sammanställning av enkätsvar	87

Sammanfattning

Stöd till start av näringsverksamhet är ett arbetsmarknadspolitiskt program som hanteras av Arbetsförmedlingen. Målgruppen är redan arbetslösa personer, eller personer som riskerar att bli det, som vill starta företag. Stödet motsvarar arbetslöshetsersättningen och ska i normalfallet ges under längst sex månader. Sedan 1999 har drygt 10 000 programperioder påbörjats årligen till en genomsnittlig kostnad av 932 miljoner kronor per år. Såväl kostnaden som programvolymen har dock nästan halverats under 2007 jämfört med perioden 1999–2006.

Syfte och revisionsfrågor

Syftet med denna granskning är att undersöka såväl positiva som negativa effekter av stödet för att kunna ge en samlad bedömning av detta. Granskningen undersöker även om och hur stödet har följts upp och utvärderats av regeringen och Arbetsförmedlingen. Den övergripande revisionsfrågan lyder:

Är stöd till start av näringsverksamhet ett effektivt arbetsmarknadspolitiskt program och har uppföljningen och utvärderingen av programmets effekter skett på ett ändamålsenligt sätt?

Frågan har delats upp i följande delfrågor:

1. Är stödet effektivare än öppen arbetslöshet?
2. I vilken utsträckning förekommer dödviktseffekter¹?
3. I vilken utsträckning förekommer konkurrenssnedvridning?
4. Har regeringen och Arbetsförmedlingen följt upp och utvärderat programmets effekter och har i så fall uppföljningen och utvärderingen varit ändamålsenlig?

Riksrevisionen har anlitat Växjö universitet för att genomföra en registerbaserad studie av stödets effekter. Därutöver har Riksrevisionen genomfört en enkätundersökning bland stöddeltagare samt intervjuer inom Arbetsmarknadsdepartementet och Arbetsförmedlingen.

---

¹ Med dödviktseffekt avses här andelen deltagare som hade startat företag även utan stöd till start av näringsverksamhet.

Riksrevisionens slutsatser

Stödet är effektivt för deltagarnas sysselsättning

Växjöstudien baseras på personer som fick stödet under 2003 och som sedan följts upp under en sammanlagd tid på fyra år. I analysen har genomgående tagits hänsyn till eventuella skillnader i egenskaper hos deltagarna och deras jämförelsegrupper.

Stödet har entydigt positiva sysselsättningseffekter i jämförelse med att vara öppet arbetslös eller att delta i övriga program. Detsamma gäller i jämförelse med att delta i det numera nedlagda allmänna anställningsstödet, som räknas som ett framgångsrikt arbetsmarknadspolitiskt program när det gäller möjligheten att få och behålla ett arbete². Deltagarna i stöd till start av näringsverksamhet hade i relation till dessa jämförelsegrupper

- större sannolikhet att inte vara inskrivna vid Arbetsförmedlingen två respektive fyra år efter avslutad stödperiod,
- större sannolikhet att få reguljära (osubventionerade) arbeten,
- kortare sammanlagda inskrivningstider vid Arbetsförmedlingen,
- lägre risk för att komma tillbaka till Arbetsförmedlingen som arbetslösa.

Stödet har även negativa effekter

Samtidigt som stödet framstår som effektivt för deltagarnas framtida sysselsättning är det också förenat med ett antal negativa effekter. I denna granskning har stödets dödviktseffekter och dess konkurrenssnedvridande effekter undersökts. Dödviktseffekten motsvarar i detta fall andelen deltagare som hade startat företag även utan stöd. Konkurrenssnedvridning kan uppstå när företag med stöd skaffar sig en konkurrensfördel i förhållande till företag inom samma bransch som inte har fått något stöd, vilket i sin tur skulle kunna leda till att de senare trängs undan.

Dödviktseffekter

Växjö universitet har skattat stödets dödviktseffekt till drygt 20 procent via registerdata, medan Riksrevisionens enkätundersökning bland deltagare indikerar att den är cirka 40 procent. Enkätresultatet är sannolikt en över-skattning av dödvikten då det grundar sig på deltagarnas bedömning.

Konkurrenssnedvridande effekter

Enligt Riksrevisionens enkätundersökning ansåg cirka var fjärde deltagare att stödet hade gett dem en fördel gentemot konkurrenterna. Detta behöver

---

² Det allmänna anställningsstödet avskaffades i juli 2007 men har likheter med en typ av anställningsstöd som tillämpas i dag, nämligen nystartsjobb.

emellertid inte innebära att det har skett en betydande konkurrensnedvridning eftersom stödet främst utgjorde en tryggad försörjning för deltagaren. Det finns dock risk för att det i vissa fall förekommer snedvridande effekter på konkurrensen på lokal nivå eftersom det genomsnittliga företaget med stöd bedriver tjänsteproducerande verksamhet på en lokal marknad.

Sammantagen bedömning

Riksrevisionens slutsats är att stöd till start av näringsverksamhet är ett effektivt program för individen. Stödföretagen kan även på sikt tänkas anställa andra personer, vilket skulle innebära att stödets sysselsättnings-effekter förstärks.

Samtidigt är stödet även behäftat med negativa effekter. Uppskattningsvis är dödviktseffekten drygt 20 procent och stödet kan även antas ha konkurrensnedvridande effekter i viss utsträckning. Däremot verkar det inte troligt att stödet har några substitutionseffekter³, till skillnad mot subventionerade anställningar som exempelvis anställningsstöd⁴.

Sammantaget bedömer Riksrevisionen att stödet är ett framgångsrikt program, trots förekomsten av vissa negativa effekter. Under senare år har emellertid programvolymen minskat betydligt. Riksrevisionen anser att stödet i högre utsträckning bör prioriteras bland de arbetsmarknadspolitiska programmen, med fortsatt hänsyn till att stödet går till lämpliga personer.

Bristande utvärdering av stödet

Senast Arbetsförmedlingen på eget initiativ utvärderade stödets sysselsättnings effekter var år 2000. Arbetsförmedlingen har emellertid sedan 2007 mätt programeffekter för grupper av program. Stöd till start av näringsverksamhet särredovisas dock inte utan ingår i en större grupp av subventionerade stöd. Riksrevisionens uppfattning är att stöd till start av näringsverksamhet är ett tämligen oförändrat program sett till innehåll och målgrupp och som därmed med fördel skulle kunna studeras och redovisas separat. Riksrevisionen anser också att programmets sysselsättnings effekter bör mätas över en längre tid än ett år för att fördjupa analysen.

Arbetsförmedlingen ska beakta risken för undanträngning och konkurrensnedvridning vid hanteringen av stödet. Myndighetens kunskaper om stödets negativa effekter torde dock vara begränsade eftersom det inte görs sådana utvärderingar. För att reducera stödets

---

³ Enligt Växjö universitet skulle en substitutionseffekt i detta fall innebära att företag lägger ut arbetsuppgifter på företag som har startats med stöd i stället för att anställa personal. Forskarna anser inte detta vara särskilt troligt.

⁴ I detta fall motsvarar substitutionseffekten den andel av stöden där de subventionerade anställningarna har trängt undan osubventionerade anställningar av andra personer.

negativa effekter och främja dess positiva effekter bör Arbetsförmedlingen genomföra relevanta utvärderingar av stödet.

Uppföljningen bör förbättras

De lokala uppföljningar av stödet som görs inom Arbetsförmedlingen varierar i omfattning, kvalitet och dokumentation mellan förmedlingskontoren. Dessa utförs dessutom inom stödperiodens sex månader. Riksrevisionen anser att uppföljningen bör förbättras, bland annat genom att uppföljningsperioden förlängs för att bättre kunna avgöra företagets lönsamhet och möjligheter till sysselsättning.

Varje programbeslut på Arbetsförmedlingen bygger på kunskaper om den lokala och regionala arbetsmarknaden. Mer enhetliga uppföljningsrutiner med förlängda uppföljningsperioder skulle, tillsammans med relevanta utvärderingar av stödet, kunna ge handläggaren ett bättre kunskapsstöd för framtida programbeslut. Detta skulle i sin tur kunna medföra såväl att stödets positiva effekter förbättras ytterligare som att dess negativa effekter reduceras.

Riksrevisionens rekommendationer

Riksrevisionen rekommenderar regeringen att

- skaffa bättre kunskap om effekterna av olika arbetsmarknadspolitiska program för att bättre kunna uppfylla och återrapportera målet för arbetsmarknadspolitiken om en väl fungerande arbetsmarknad.

Riksrevisionen rekommenderar även Arbetsförmedlingen att

- i högre utsträckning prioritera stöd till start av näringsverksamhet bland de arbetsmarknadspolitiska programmen i syfte att effektivisera arbetsmarknadspolitiken. Enligt Riksrevisionen kan detta ske inom den befintliga anslagsbudgeten för arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd,
- erbjuda den beslutande handläggaren ett bättre kunskapsstöd kring arbetsmarknadens funktionssätt och programeffekter i syfte att förbättra stödets positiva effekter och reducera dess negativa effekter,
- i sitt påbörjade arbete med att mäta programeffekter särredovisa stödet samt att införa en längre uppföljningsperiod än ett år,
- införa tydliga och enhetliga uppföljningsrutiner med förlängda uppföljningsperioder kring stödet för att bättre kunna besvara frågan om företagets lönsamhet och sysselsättningsmöjligheter.

1 Inledning

Det arbetsmarknadspolitiska programmet stöd till start av näringsverksamhet startades 1984 och har varit en del av arbetsmarknadspolitiken sedan dess. Inledningsvis var det en försöksverksamhet, som 1987 övergick till att bli ett permanent program. Sedan 1999 har programmet i genomsnitt kostat 932 miljoner kronor per år och drygt 10 000 programperioder har påbörjats årligen. Volymerna har emellertid minskat successivt under senare år och under 2007 har kostnaden och programvolymen nästan halverats jämfört med genomsnittet för perioden 1999–2006.

Målgruppen är arbetslösa, eller personer som riskerar att bli arbetslösa, som vill starta företag. De ska vara inskrivna vid Arbetsförmedlingen för att få ta del av stödet.⁵ Stödet ska ges i längst sex månader och fungera som ett tillfälligt tillskott till deltagarens försörjning under den första tiden i näringsverksamheten. I särskilda fall kan stödet förlängas, det gäller vid sjukdom eller om något tillstånd från någon myndighet har försenats.

Det har genomförts ett begränsat antal studier om programmet. Studierna har främst jämfört stödet med andra typer av arbetsmarknadspolitiska program. Det saknas emellertid jämförande studier med alternativet att fortsätta att vara öppet arbetslös, det vill säga att vara arbetslös utan att delta i ett arbetsmarknadspolitiskt program samt aktivt söka och omgående kunna tillträda ett arbete på arbetsmarknaden.⁶ Analyser saknas även av stödets totala effekter på hela ekonomin, där stödets sysselsättningseffekter vägs samman med till exempel olika undanträngningseffekter.

1.1 Syfte

Syftet med granskningen är att undersöka såväl positiva som negativa effekter av stöd till start av näringsverksamhet. Dels studeras stödets effekter på utflödet från arbetslöshet till sysselsättning, dels studeras dödvikten⁷ och den direkta undanträngningen⁸. Granskningen ska också ge svar på i vilken mån stödet har följts upp och utvärderats av regeringen och Arbetsförmedlingen.

---

⁵ Den arbetssökande ska ha fyllt 25 år, undantaget unga med funktionshinder eller unga som uppfyller villkor för instegsjobb. Stödet kan också ges till personer som är bosatta inom ett regionalpolitiskt stödområde även om de inte är arbetslösa.

⁶ Med undantag för AMS utvärdering av stödet (Okeke 2000). Där studeras stödets sysselsättningschanser i jämförelse med gruppen arbetslösa, men endast efter ett år.

⁷ Med dödvikt avses att vissa deltagare i stödet hade startat verksamhet även utan stöd.

⁸ Med direkt undanträngning avses här minskad efterfrågan på arbetskraft för företag utan stöd som en följd av konkurrensen från företag med stöd.

1.2 Revisionsfrågor

Den övergripande revisionsfrågan är om stöd till start av näringsverksamhet är ett effektivt arbetsmarknadspolitiskt program och om uppföljningen och utvärderingen av programmets effekter har skett på ett ändamålsenligt sätt? Frågan har delats upp i följande delfrågor:

1. Är stödet effektivare än öppen arbetslöshet?
2. I vilken utsträckning förekommer dödviktseffekter?
3. I vilken utsträckning förekommer konkurrensnedvridning?
4. Har regeringen och Arbetsförmedlingen följt upp och utvärderat programmets effekter och har i så fall uppföljningen och utvärderingen varit ändamålsenlig?

1.3 Granskningsobjekt

Regeringen och Arbetsförmedlingen utgör granskningsobjekt i denna granskning. Regeringen styr programmet stöd till start av näringsverksamhet genom förordningen (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program. Arbetsförmedlingen är den myndighet som hanterar programmet och får enligt ovan nämnda förordning meddela närmare föreskrifter för förordningens verkställighet.⁹ Arbetsförmedlingen ska också analysera, följa upp och utvärdera hur myndighetens verksamhet och de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna påverkar arbetsmarknadens funktionssätt.¹⁰ Regeringen ska i sin tur redovisa de mål som åsyftas och de resultat som har uppnåtts på olika verksamhetsområden för riksdagen.¹¹

1.4 Avgränsning

Granskningen har syftat till att analysera såväl positiva som negativa effekter av stöd till start av näringsverksamhet. Analysen av stödets negativa effekter har endast omfattat direkta undanträngningseffekter¹². Vidare har inga näringspolitiska effekter undersökts, det vill säga stödets totala effekter på stödföretagens och andra företags utveckling på lång sikt¹³. Andra program har endast berörts i den mån de är föremål för en jämförelse med stödet. I

---

⁹ 40 § förordningen (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program.

¹⁰ 4 § 4 förordningen (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen.

¹¹ 2 § lagen (1996:1059) om statsbudgeten.

¹² Vad som avses med direkta respektive indirekta undanträngningseffekter framgår i avsnitt 3.1.5.

¹³ I detta ingår exempelvis tillväxten av nya arbetstillfällen.

rapporten presenteras resultat om effekterna av stödet för deltagaren (individeffekter) och om stödets negativa effekter.

Det särskilda stöd till start av näringsverksamhet som finansieras ur anslaget för särskilda insatser för arbetsökande med funktionshinder har inte behandlats inom ramen för denna granskning.

1.5 Bedömningskriterier

Det övergripande målet för arbetsmarknadspolitiken är att de arbetsmarknadspolitiska insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad.¹⁴ Vidare har granskningen sin huvudsakliga utgångspunkt i de förordningar som styr den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och programmen samt i uttalanden som regeringen har gjort i budgetpropositionerna för 2007, 2008 och 2009.

I förordningen (2000:628) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten finns övergripande bestämmelser för förmedlingsverksamheten. Där står bland annat att de arbetsmarknadspolitiska programmen är insatser som syftar till att stärka den enskildes möjligheter att få eller behålla ett reguljärt arbete. Vidare framgår att en anvisning till ett program ska vara arbetsmarknadspolitiskt motiverad. Det betyder att en anvisning får göras endast om den framstår som lämplig både för den enskilde och ur ett övergripande arbetsmarknadspolitiskt perspektiv.¹⁵

Enligt förordningen (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program får stöd lämnas till den som bedöms "ha goda förutsättningar att driva näringsverksamheten med tillfredsställande lönsamhet och som genom verksamheten kan få varaktig sysselsättning". Vidare står det att "Arbetsförmedlingen bör inhämta upplysningar om den enskilde och dennes förutsättningar att driva näringsverksamhet innan Arbetsförmedlingen beslutar om stöd till start av näringsverksamhet".¹⁶

I förordningen (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen anges att Arbetsförmedlingens verksamhet inte ska snedvrída konkurrensförutsättningarna för annan verksamhet och minimera risken för att tränga undan reguljära arbetstillfällen, såvida det inte kan anses arbetsmarknadspolitiskt motiverat.¹⁷ Vidare anges att Arbetsförmedlingen ska "analysera,

¹⁴ Se till exempel 2006/07:1 utgiftsområde 13 s. 54, bet. 2006/07:AU5 s. 13, rskr. 2006/07:88. Målet har även framförts i prop. 2008/09:1 utgiftsområde 14 s. 24.

¹⁵ 9 § förordningen (2000:628) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

¹⁶ 18–19 §§ förordningen (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program.

¹⁷ 3 § 6 och 7 förordningen (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen. "Arbetsförmedlingens verksamhet ska utformas så att den inte bidrar till att arbetstillfällen trängs undan, såvida det inte kan anses arbetsmarknadspolitiskt motiverat".

följa upp och utvärdera hur myndighetens verksamhet och de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna påverkar arbetsmarknadens funktionssätt”.¹⁸

I budgetpropositionerna för 2007–2009 skriver regeringen att den arbetsmarknadspolitiska verksamheten ska utföras effektivt. I den förstnämnda propositionen anger regeringen att den ska satsa på program för dem som står längst från arbetsmarknaden och på de program som visat sig mest effektiva. Arbetsmarknadsutskottet ställer sig i betänkandet 2006/07:AU1 bakom regeringens förslag och framhåller att politiken måste vara inriktad på att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt och koncentreras mer på åtgärder som leder till permanenta anställningar i näringslivet.¹⁹ Regeringen skriver också att verksamhetens insatser ska förbättras genom att prioritera och tillvarata erfarenheterna från uppföljning och utvärdering inom berörda myndigheter.²⁰

1.6 Metod och genomförande

Växjö universitet²¹ har på uppdrag av Riksrevisionen genomfört en studie för att mäta stödets effekter, såväl positiva som negativa. Stödets effekter på de deltagande individernas ställning på arbetsmarknaden har bland annat analyserats med hjälp av ett matchat urval, så kallad propensity score matching (PSM)²².

Riksrevisionen har också med hjälp av Statistiska centralbyrån (SCB) skickat ut en postenkät till ett urval av deltagare under perioden februari–april 2008.²³ Populationen utgjordes av personer som startade egna företag med stöd till start av näringsverksamhet under 2006 och/eller 2007.

Intervjuer har genomförts med handläggare på Arbetsmarknadsdepartementet gällande styrningen av stödet och handläggare vid Arbetsförmedlingen rörande den administrativa hanteringen av detsamma. Intervjuerna

---

¹⁸ 4 § 4 i förordningen (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen.

¹⁹ Prop. 2006/07:1 utgiftsområde 13 s. 54–55, bet. 2006/07:AU1 s. 2, bet. 2006/07:AU5 s. 1, rskr. 2006/07:88. Arbetsmarknadsutskottet behandlade först propositionen i bet. 2006/07:AU1, men kammaren beslutade i december 2006 att återförvisa ärendet till utskottet för ytterligare beredning. Utskottet lämnade sedan ett nytt betänkande, bet. 2006/07:AU5, utan att frånga de ställningstaganden som gjordes i bet. 2006/07:AU1. Denna gång biföll riksdagen utskottets förslag till riksdagsbeslut.

²⁰ Prop. 2007/08:1 utgiftsområde 13 s. 56, bet. 2007/08:AU1, rskr. 2007/08:72–74.

²¹ Centrum för arbetsmarknadspolitisk forskning (CAFO). Arbetet har utförts av Lars Behrenz, Lennart Delander och Jonas Månsson.

²² Propensity score matching är en statistisk metod som används i utvärderingssammanhang för att reducera selektionsproblem i icke-experimentella studier. Ett selektionsproblem föreligger till exempel om det finns skillnader i individuella bakgrundsvariabler som kan påverka det framtida utfallet på arbetsmarknaden mellan dem som fått stöd och andra arbets sökande.

²³ Riksrevisionen har utformat enkätfrågorna och utfört analysen, medan SCB har ansvarat för datainsamlingen och administrationen. Undersökningen genomfördes med ett obundet slumpmässigt urval och två påminnelser till respondenterna.

med Arbetsförmedlingen gjordes under maj och juni 2008 vid huvudkontoret och AF Expo i Stockholm (länsamordnande för Stockholms län) samt på kontoren i Motala (inklusive handläggare från AF Linköping) och Östersund (inklusive handläggare från AF Åre).

Granskningen baseras i övrigt på dokumentstudier samt analyser av statistik.

1.7 Disposition

I kapitel 2 ges en beskrivning av stödet, dess målgrupp och omfattning samt Arbetsförmedlingens hantering av stödet. I kapitel 3 presenteras några teoretiska effekter, både positiva och negativa, som arbetsmarknadspolitiska åtgärder kan ha. I samma kapitel beskrivs kortfattat aktuell forskning kring stöd till start av näringsverksamhet. I kapitel 4 redovisas Riksrevisionens iakttagelser om regeringens och Arbetsförmedlingens uppföljning och utvärdering av stödet. Kapitel 5 innehåller en utvärdering av stödets sysselsättningseffekter och vissa av dess undanträngningseffekter såsom dödviktseffekter och konkurrenssnedvridningar. Avslutningsvis redovisas Riksrevisionens slutsatser och rekommendationer i kapitel 6.

2 Stöd till start av näringsverksamhet – bakgrund

Programmet stöd till start av näringsverksamhet startades 1984 och har varit en del av arbetsmarknadspolitiken sedan dess. Inledningsvis var det en försöksverksamhet, som senare (1987) övergick till att bli ett permanent program. I detta kapitel ges en bakgrundsbeskrivning av stödet samt en redogörelse för dess målgrupp, omfattning och kostnader. Kapitlet avslutas med en beskrivning av Arbetsförmedlingens hantering av stödet, men även av handläggningen ur ett deltagarperspektiv utifrån Riksrevisionens enkät till personer som har fått stödet.

2.1 Programmet ur ett regelverksperspektiv

Regeringen anförde i propositionen 1983/84:150 att en väsentlig del av nya arbetstillfällen uppstod i relativt nystartade företag. Dessa hade ofta en enkel produktion för en lokal marknad. Mot bakgrund av detta föreslog regeringen en försöksverksamhet med ett särskilt bidrag till arbetslösa som startade egen verksamhet under budgetåren 1984/85 och 1985/86. Arbetsmarknadsutskottet tillstyrkte regeringens förslag i betänkande 1983/84:AU24. Utskottet skrev vidare att åtgärden borde ha den inriktning och omfattning som regeringen angett i propositionen. Riksdagen biföll vad utskottet hade hemställt.²⁴

Regeringen föreslog i proposition 1986/87:100 att stödet skulle bli permanent samt att bidraget skulle jämföras med arbetslöshetsersättningen. I samma proposition behandlade regeringen dåvarande Arbetsmarknadsstyrelsens (AMS) förslag om att även personer som riskerade att bli arbetslösa skulle kunna få ta del av stödet. Regeringen antog dock inte AMS förslag. Arbetsmarknadsutskottet skrev i sitt betänkande att det inte hade några invändningar mot regeringens förslag och riksdagen biföll vad utskottet hemställt.²⁵

Budgetåret 1991/92 förändrades stödet igen. I proposition 1991/92:150 föreslog regeringen att stödet även skulle få lämnas till dem som riskerade att bli arbetslösa och att stödet skulle kunna förlängas med högst sex månader om det fanns särskilda skäl. Förslaget tillstyrktes av Arbetsmarknadsutskottet och Finansutskottet och bifölls av riksdagen.²⁶

²⁴ Prop. 1983/84:150 bilaga 4 s. 21, bet. 1983/84:AU24 s. 2 och 41, rskr. 1983/84:385.

²⁵ Prop. 1986/87:100 bilaga 12 s. 90–91, bet. AU 1986/87:11 s. 83, rskr. 1986/87:139.

²⁶ Prop. 1991/92:150 bilaga I:8 s. 11–12, bet. 1991/92:FiU30 s. 63–64, rskr. 1991/92:350.

I proposition 1992/93:150 föreslog regeringen ytterligare förändringar. Förslaget innebar att bidraget även skulle kunna beviljas för den som ville bedriva verksamhet på deltid. Regeringen ansåg att starta eget-bidraget²⁷ skulle prioriteras mycket högt bland de olika åtgärderna. Riksdagen biföll regeringens förslag.²⁸

2.2 Målgrupp och förutsättningar för stödet

Stödet lämnades ursprungligen till arbetslösa personer som var minst 20 år och under högst sex månader. Först skulle dock en prövning göras av möjligheterna att erbjuda personen ett arbete eller någon annan lämplig arbetsmarknadspolitisk åtgärd.²⁹ De personer som var påtänkta för stödet skulle helst ha grundläggande kunskaper i att starta och driva ett eget företag. I de fall kunskaperna inte fanns skulle det finnas en utbildning i form av starta eget-kurser.

I dag utgörs målgruppen av personer som är minst 25 år och är eller riskerar att bli arbetslösa.³⁰ Även den som inte är eller riskerar att bli arbetslös kan få ta del av stödet om personen bor inom ett regionalpolitiskt stöd-område.³¹ Unga med funktionshinder kan få ta del av stödet innan de har fyllt 25 år. Stödet får även beviljas arbetssökande som fyllt 20 år om de uppfyller villkoren för att få särskilt anställningsstöd i form av instegsjobb. Stödperioden kan förlängas vid sjukdom eller om något tillstånd från någon myndighet har försenats.³²

Stödet ska fungera som ett tillskott till företagarens försörjning under uppstarten. En förutsättning för att den arbetssökande ska beviljas stöd är att verksamheten bedöms få en tillfredsställande lönsamhet och ge varaktig sysselsättning åt den arbetssökande.³³ Vidare ska Arbetsförmedlingens verksamhet generellt utformas så att den inte snedvrider konkurrensförutsättningarna på arbetsmarknaden och att den inte bidrar till att arbetstillfällena trängs undan, såvida det inte kan anses arbetsmarknadspolitiskt motiverat.³⁴ Stöd till start av näringsverksamhet får slutligen inte lämnas för

²⁷ 2000 bytte stödet namn från starta eget-bidrag till start av näringsverksamhet.

²⁸ Prop. 1992/93:150 bilaga 8 s. 47–48, bet.1992/93:FiU30, rskr. 1992/93:447.

²⁹ Detta gällde till och med första halvåret 1993. Därefter ändrades reglerna och stödet fick samma prioritet som övriga program.

³⁰ Åldersgränsen höjdes i december 2007.

³¹ Stödområdena A och B omfattar nästan hela Norrland samt delar av länen Dalarna, Värmland, Örebro, Västmanland, Kalmar och Västra Götaland. I flera fall är indelningen baserad på församlingsnivå. 2 § förordningen (1999:1382) om stödområden för vissa regionala företagsstöd.

³² Uppgifterna i stycket har hämtats från 7, 8, 9, 18 §§ förordningen (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program. Liknande formuleringar finns i Arbetsförmedlingen (2008d).

³³ 18 § första och andra stycket förordningen (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program.

³⁴ 3 § 6 och 7 förordningen (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen.

verksamheter inom jordbruk och transportsektorn, med undantag för taxiverksamhet på en geografiskt begränsad yta eftersom det ses som ett företagsstöd av EU.³⁵

2.3 Omfattning

Antalet deltagare i stöd till start av näringsverksamhet har successivt minskat under de senaste tio åren. Under 2007 befann sig i genomsnitt 3 000 personer i stöd till start av näringsverksamhet³⁶, vilket utgjorde 3 procent av samtliga deltagare i alla arbetsmarknadspolitiska program (den sammantagna programvolymen)³⁷. I förhållande till samtliga arbetsmarknadspolitiska program har dock stödets andel varit oförändrad sedan 2005, eftersom det också har skett en minskning av den sammantagna programvolymen under denna period.

Även inflödet i programmet minskade under 2007. Sammanlagt 5 800 deltagare påbörjade programmet, vilket är en nedgång med drygt en tredjedel på ett år och en näst intill halvering jämfört med genomsnittet för perioden 1999–2006. Antalet programperioder³⁸, som redovisas i figur 1, visar hur många stöd som påbörjats årligen under perioden 1999–2007. Under perioden har i genomsnitt drygt 10 000 programperioder påbörjats årligen. Volymen har minskat över tiden och under 2007 har den nästan halverats jämfört med perioden 1999–2006.

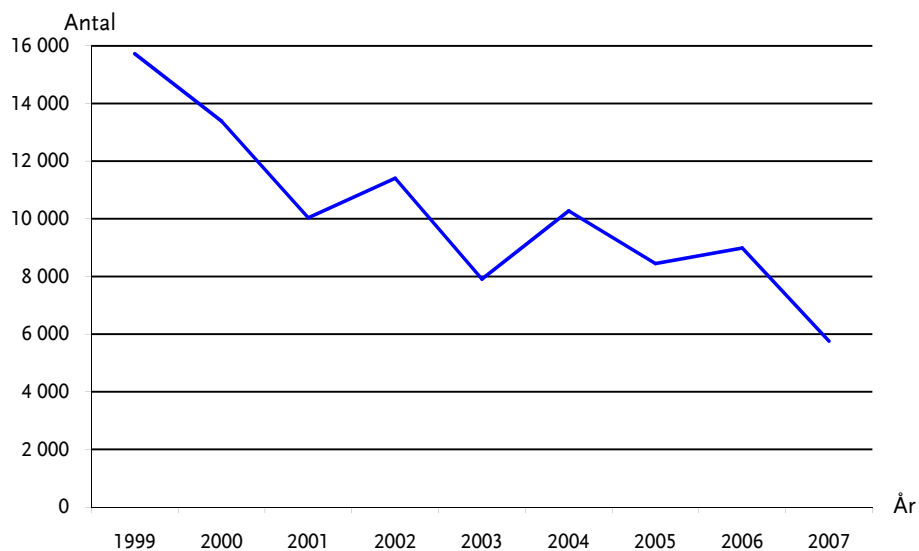
³⁵ 19 a–b § Arbetsmarknadsstyrelsens allmänna råd (AMSFS 2001:2) om tillämpningen av förordningen (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program.

³⁶ Det genomsnittliga antalet kvarstående deltagare vid slutet av varje månad under 2007.

³⁷ Med detta avses här samtliga program och insatser exklusive de för arbetssökande med funktionshinder.

³⁸ Måttet ska inte förväxlas med antalet unika individer. En person kan ha påbörjat flera programperioder under året.

Figur 1. Antalet påbörjade programperioder med stöd till start av näringsverksamhet 1999–2007

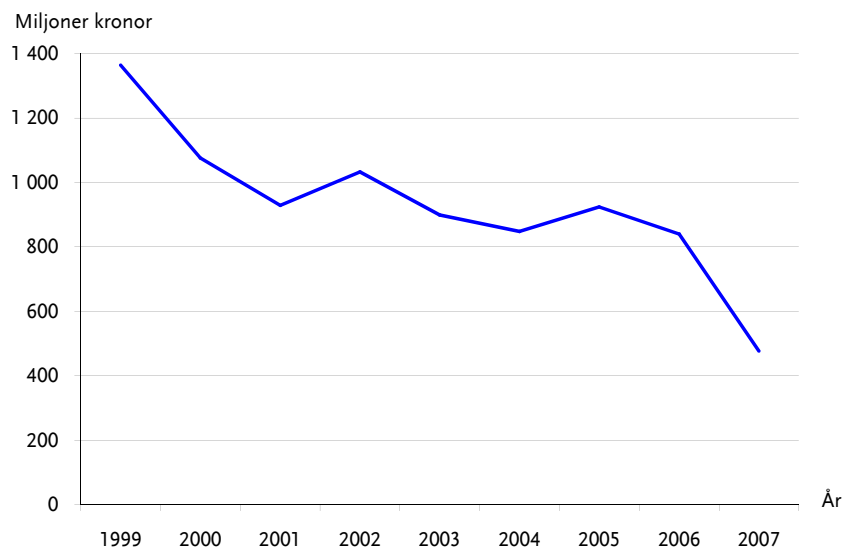
Källor: AMS årsrapporter för arbetsmarknadspolitiska program 1999–2006 samt Arbetsförmedlingens årsrapport för arbetsmarknadspolitiska program 2007.

2.4 Kostnader

Kostnaden för stöd till start av näringsverksamhet utgörs till största delen av aktivitetsstöd som betalas ut till deltagaren med en nivå som motsvarar den arbetslöshetsersättning som den arbetssökande är berättigad till. Därutöver tillkommer kostnader för Arbetsförmedlingens experthjälp: ersättning till konsulter som anlitas för att bedöma affärsidéer och hålla i informations-träffar.

De totala kostnaderna för stöd till start av näringsverksamhet har i genomsnitt för perioden 1999–2007 uppgått till 932 miljoner kronor per år. Kostnaderna har successivt minskat under perioden och nedgången var särskilt kraftig under 2007. Även den sammantagna kostnaden för samtliga program har minskat under 2007.

Figur 2. Totalkostnaden för stöd till start av näringsverksamhet 1999–2007

Källor: AMS årsrapporter för arbetsmarknadspolitiska program 1999–2006 samt Arbetsförmedlingens årsrapport för arbetsmarknadspolitiska program 2007.

I motsats till den minskade totalkostnaden har styckkostnaden per deltagare och månad ökat under samma tidsperiod. Det beror på att nivån för den inkomstrelaterade arbetslöshetsersättningen höjdes för de 100 första ersättningsdagarna under 2001 och 2002. Styckkostnaden steg fram till 2004 och stabiliserades därefter på en nivå på drygt 12 000 kronor per deltagare och månad. Under 2007 sjönk kostnaden något till cirka 12 000 kronor.

En del av kostnaden går till experthjälp, som främst används till bedömning av affärsidéer och för informationsträffar. Denna kostnad minskade successivt under perioden 1999–2003 för att sedan öka, till 21 miljoner kronor 2007, vilket motsvarar 4,4 procent av totalkostnaden.³⁹

2.5 Företagens överlevnadsgrad

Av de företag som startades i Sverige 2006 fick 15 procent stöd till start av näringsverksamhet. Variationen mellan länen var dock betydande, från 8 procent i Stockholms län till 43 procent i Norrbottens län.⁴⁰

Företagens överlevnadsgrad ger en bild av hur många näringsverksamheter som fortfarande bedrivs till exempel tre år efter starten.

³⁹ Arbetsförmedlingen (2008e), s. 144.

⁴⁰ ITPS (2007).

Skillnaden i överlevnadsgrad är liten mellan företag med stöd och företag som startat utan stöd.⁴¹ Av de företag som startades med stöd 1994 var 59 procent fortfarande verksamma vid mätningen tre år senare. Motsvarande siffra för företag utan stöd var cirka 57 procent. För företag som startade 2003 var andelen tre år senare 68 procent för företag med stöd och 69 procent för företag utan stöd. Skillnaden i överlevnadsgrad mellan företag med stöd och företag utan stöd tycks således vara marginell över tid.

Ett förväntat resultat skulle kunna vara att stödföretagen har en lägre överlevnadsgrad eftersom dessa initialt hade behov av stöd från Arbetsförmedlingen⁴², medan de som startat företag utan stöd generellt kan antas ha haft en starkare ställning på arbetsmarknaden vid uppstarten. Således är den likvärdiga överlevnadsgraden en indikation på att deltagarna överlag är motiverade och, i detta avseende, att stödet är framgångsrikt.

Överlevnadsgraden bör dock användas med försiktighet vid jämförelser med andra program. Orsaken är att det kan förekomma en selektiv urvalsprocess till stöd till start av näringsverksamhet, det vill säga att det bara är de personer som kan antas lyckas bäst som får delta i programmet. Det kan också förekomma en annan typ av finansiering vilket försvårar jämförelsen.

2.6 Arbetsförmedlingens hantering av stödet

Arbetsförmedlingens interna styrdokument för verksamheten för åren 1997 till 2008 är av övergripande karaktär och det finns inget specifikt skrivet om stöd till start av näringsverksamhet.⁴³ Omfattningen av stödet styrs genom den gemensamma anslagsbudgeten för arbetsmarknadspolitiska program med aktivitetsstöd. Varje län⁴⁴ beslutar hur de olika programmen ska fördelas, däribland stöd till start av näringsverksamhet.

Arbetsförmedlingens sammanlagda tjänsteutbud delas in i nio tjänster varav tjänsten "Starta eget företag" utgör en. Metoddokumentet kring denna tjänst finns samlade centralt på myndighetens intranät och kan delas in i en kortfattad beskrivning av tjänsten med tillhörande metod- och aktivitetsbeskrivning, en processkarta och kvalitetskriterier. Dokumenten fungerar tillsammans med ett faktablad om stödet⁴⁵ som beslutsstöd för förmedlarens handläggning. I metodbeskrivningen hänvisas också till Företagsguiden som

⁴¹ Enligt statistik om nyföretagandet i Sverige från ITPS.

⁴² Det kan finnas undantag i form av att vissa av stödföretagen hade startats även utan stöd. Detta kallas för dödviktseffekter och analyseras i kapitel 5.

⁴³ Undantaget AMS (1999b). Två uppdrag nämns kring programmet: uppföljning och revidering av Nyföretagarprogrammet och framtagning av modell för långsiktig uppföljning av programmets resultat och effekter.

⁴⁴ Arbetsmarknadsområde efter den 1 januari 2008.

⁴⁵ Arbetsförmedlingen (2008d). I faktabladet hänvisas även till aktuellt regelverk och externt stödmaterial.

Nutek ansvarar för. Inom Arbetsförmedlingen finns en central stödfunktion som bistår den enskilda handläggaren med information kring tolkning och tillämpning av det regelverk som styr stödet⁴⁶.

Det finns i regel dokument på regional eller lokal nivå som beskriver arbetsprocessen för stöd till start av näringsverksamhet utifrån regelverk och de centrala beslutsstödet som finns kring programmet⁴⁷. I 19 § AMS allmänna råd (AMSFS 2001:2) om tillämpningen av förordningen (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program uppmärksammas att stödet inte får snedvrida konkurrensförutsättningarna för annan verksamhet⁴⁸. I de allmänna råden står det att handläggaren bör ta hänsyn till detta vid prövningen av en anvisning till stödet. Vidare framgår av de allmänna råden att konkurrens-situationen även påverkar bedömningen av en verksamhets lönsamhet, vilket kan leda till att bidrag inte beviljas. Som grund i den enskilda bedömningen står handläggarens kunskaper om den lokala och regionala arbetsmarknaden och den externa konsultens underlagsrapport (se nedan).⁴⁹ Bedömningen ska dokumenteras i Arbetsförmedlingens ärendesystem.

Den arbetssökande erbjuds informationsträffar, rådgivning (enskilt eller i grupp) samt nyföretagarkurser. Informationsträffarna är till för samtliga arbetssökande som är intresserade av att starta företag, oavsett om stödet har beviljats. Ibland erbjuds även rådgivning för arbetssökande oavsett om det finns ett beslut om stöd.

Inledningsvis sker samtal mellan arbetsförmedlaren och den arbets-sökande om den aktuella affärsidén samt behovet av stöd. För att få ta del av stödet krävs att den arbetssökande lämnar in en skriftlig beskrivning av sin affärsidé till Arbetsförmedlingen. Efter en eventuell förberedande insats gör Arbetsförmedlingen en arbetsmarknadspolitisk bedömning av den arbetssökandes affärsidé och formulerar därefter en motivering till stödet. Bedömningen sker oftast genom att en ekonomiskt sakkunnig konsult anlitas för en professionell bedömning av affärsidé och lönsamhet. Konsulten ska även göra en bedömning av om den sökande har förutsättningar för att bedriva verksamheten och om övriga villkor är uppfyllda. Experten ska lämna ett skriftligt utlåtande som omfattar såväl marknadsbedömning som bedömning av den sökandes affärsmässiga förutsättningar att starta eget företag.⁵⁰ Handläggaren ska efter konsultens synpunkter fatta beslut om anvisning till programmet eller neka anvisning.

---

⁴⁶ AF Rådgivning i Östersund.

⁴⁷ Med regional nivå avses län före den 1 januari 2008. Därefter avses arbetsmarknadsområden, som är sammansatta av flera kommuner och kan innebära delar av flera län.

⁴⁸ Detta villkor anges i 3 § 6 förordningen (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen.

⁴⁹ Intervjuer med Arbetsförmedlingens huvudkontor, AF Expo i Stockholm, AF Motala inklusive handläggare från AF Linköping samt AF Östersund och Åre.

⁵⁰ Enligt AMS Internrevision (AMS 2006i) måste konsulten lämna skriftliga beslutsunderlag.

Den ansvariga handläggaren beslutar ofta ensam i ärendet. På vissa kontor finns särskilda grupper med handläggare som arbetar med beslut inom programmet, dessa har ofta ett större område att ansvara över.⁵¹ Ibland deltar företrädare för branschorganisationer eller andra aktörer som stöd i beslutsprocessen. Några exempel är Nutek, kommunernas näringslivssekreterare, Almi Företagspartner AB, Stiftelsen Svenska Jobs & Society Nyföretagarcentrum och Internationella företagarföreningen (IFS).⁵²

Arbetsförmedlingen följer upp deltagaren genom att kontakta honom eller henne för att undersöka huruvida han eller hon fortfarande arbetar i eget företag och om företaget uppvisar "tillräcklig lönsamhet"⁵³. Även externa konsulter kan anlitas för uppföljning av deltagare under bidragsperioden. Uppföljningen sker i huvudsak under den period som personen får ta del av stödet.

Under 2005–2007 har AMS Internrevision genom stickprov av ärenden och intervjuer med handläggare granskat Arbetsförmedlingens handläggning av stödet. Granskningen gäller huruvida myndigheten följer stödets mål och syfte, men även om hanteringen av stödet följer gällande regelverk, riktlinjer och policydokument. Den sammantagna bedömningen är att hanteringen av programmet följer regelverk och riktlinjer då detta finns dokumenterat. Brister har främst noterats i vissa rutiner i handläggningen, framför allt att uppföljningarna av stöd till start av näringsverksamhet har varit ganska få och bristfälliga. För många av de granskade ärendena har det inte framgått i Arbetsförmedlingens ärendesystem om uppföljning har gjorts av deltagaren. Med uppföljning avses här huruvida handläggaren har gjort en uppföljning för att fatta nytt beslut om eventuell insats för deltagaren eller avaktualisering då sökande inte önskar ytterligare service från Arbetsförmedlingen.⁵⁴

2.6.1 *Hanteringen av stödet ur ett deltagarperspektiv*

I Riksrevisionens enkätundersökning till personer som fick stöd till start av näringsverksamhet under 2006 och 2007 ställdes frågor om hur de uppfattar Arbetsförmedlingens hantering av stödet. En majoritet av de tillfrågade personerna gav ett ganska högt betyg när det gäller handläggningen av deras affärsidéer.

---

⁵¹ Ett eller flera förmedlingskontor. Länsindelningen ersattes med arbetsmarknadsområden efter den 1 januari 2008.

⁵² AMS (2006j).

⁵³ Det finns ingen närmare definition inom Arbetsförmedlingen av "tillräcklig lönsamhet".

⁵⁴ Stöd till start av näringsverksamhet har inte granskats av Riksrevisionen i samband med den årliga revisionen av Arbetsförmedlingens årsredovisning.

Tabell 1. Programdeltagarens svar på följande påståenden:

	”Min affärsidé bedömdes på ett professionellt och korrekt sätt av Arbetsförmedlingen”		”Jag fick tillräckligt med information, rådgivning och utbildning från Arbetsförmedlingen”	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Instämmer helt	177	62,1	111	38,8
Instämmer delvis	69	24,2	100	35,0
Tar delvis avstånd	18	6,3	32	11,2
Tar helt avstånd	6	2,1	30	10,5
Har ingen uppfattning	15	5,3	13	4,5
Totalt	285	100	286	100

Källa: Riksrevisionens enkät.

Drygt sex av tio deltagare, 62 procent, instämde helt i påståendet om att affärsidén bedömdes på ett professionellt och korrekt sätt. Närmare en fjärdedel, 24 procent, instämde delvis i samma fråga. Det är svårt att bedöma i vilken utsträckning svaren kan ha påverkats av att samtliga respondenter hade beviljats stöd.

39 procent av deltagarna instämde helt, och 35 procent delvis, i påståendet att de fått tillräckligt med information, rådgivning och utbildning från Arbetsförmedlingen. Drygt en femtedel, 22 procent, tog helt eller delvis avstånd från samma påstående.

2.7 Sammanfattning

Stöd till start av näringsverksamhet ska fungera som ett tillskott till företagarens försörjning i verksamhetens startskede, och utbetalas i normalfallet under högst sex månader. Målgruppen utgörs av personer som är minst 25 år och är eller riskerar att bli arbetslösa, alternativt uppfyller vissa andra villkor. En förutsättning för att den arbetssökande ska beviljas stöd är att verksamheten bedöms få en tillfredsställande lönsamhet och ge honom eller henne varaktig sysselsättning. Vidare får stödet inte snedvrída konkurrensförutsättningarna för annan verksamhet.

Arbetsförmedlingen erbjuder de arbetssökande informationsträffar, rådgivning och nyföretagarkurser samt gör arbetsmarknadspolitiska bedömningar av deras affärsidéer. Enligt Riksrevisionens enkätundersökning instämde 86 procent av deltagarna helt eller delvis i påståendet att deras

affärsidé bedömdes på ett professionellt och korrekt sätt av Arbetsförmedlingen. Vidare angav 74 procent att de helt eller delvis fick tillräckligt med information, rådgivning och utbildning. Myndigheten följer sedan upp deltagare för att undersöka huruvida de fortfarande arbetar i eget företag och om företaget uppvisar tillräcklig lönsamhet. Uppföljningen sker i huvudsak under den period som personerna tar del av stödet.

Omfattningen av stödet styrs genom den gemensamma anslagsbudgeten för arbetsmarknadspolitiska program med aktivitetsstöd. Stödets volym har med vissa variationer minskat under perioden 1999–2007, även om dess andel av samtliga arbetsmarknadspolitiska program har varit relativt stabil.

3 Teori och forskning

Inom den arbetsmarknadspolitiska forskningen är det främst arbetsmarknadsutbildningens effekter som har utvärderats. Antalet studier av subventionerad sysselsättning är betydligt färre. Detta innebär att det finns få effektstudier av stöd till start av näringsverksamhet. Det gäller både i Sverige och internationellt.

Som med alla arbetsmarknadspolitiska insatser finns det både avsedda och icke avsedda effekter av stöd till start av näringsverksamhet. Inledningsvis i detta kapitel ges en mycket kortfattad teoretisk bakgrundsbeskrivning av några möjliga positiva och negativa effekter av stödet (avsnitt 3.1). Därefter görs en sammanfattande genomgång av några av de svenska och internationella studier som finns kring stöd till start av näringsverksamhet (avsnitt 3.2).⁵⁵

3.1 Teori⁵⁶

Den aktiva arbetsmarknadspolitiken har både avsedda och icke avsedda effekter på sysselsättning och arbetslöshet. Avsedda effekter är till exempel bättre matchning mellan arbets sökande och lediga platser eller ökad sysselsättning till följd av deltagande i arbetsmarknadspolitiska program. Exempel på icke avsedda, negativa effekter är att programmen också kan skapa inlåsnings effekter för den enskilda individen eller leda till direkt undanträngning av ordinarie (reguljära) arbetstillfällen. Nedan ges en kortfattad beskrivning av några av de teoretiska effekter som är aktuella i detta sammanhang. Av dessa antas effekterna på matchning samt deltagarnas konkurrenskraft och produktivitet ha övervägande positiva effekter på sysselsättningen. Inlåsnings och undanträngning har däremot tydligt negativa effekter på sysselsättningen.⁵⁷

3.1.1 Effekter på matchningsprocessen

Förmedlingsverksamhet och programinsatser för arbetslösa syftar bland annat till att effektivisera matchningsprocessen på arbetsmarknaden, det vill

---

⁵⁵ Kapitlet bygger till stor del på Calmfors m.fl. (2002).

⁵⁶ Syftet med teoriavsnittet är inte att presentera en teoretisk grundstruktur utan endast en mindre genomgång av ett antal centrala teoretiska effekter.

⁵⁷ De tre förstnämnda effekterna är de önskvärda "behandlingseffekter" som kan uppnås med programinsatser. Samtidigt kan det uppstå olika negativa effekter. Vad nettoeffekten blir är en empirisk fråga. Calmfors m.fl. (2002), s. 12.

såga fylla de lediga jobben med arbetssökande. En högre matchningseffektivitet⁵⁸ innebär att ett givet antal matchningar (nyanställningar) är förenliga med färre utestående vakanser (lediga jobb). En effekt är att sysselsättningen ökar.

3.1.2 *Effekter på deltagarnas konkurrenskraft*

En annan effekt av arbetsmarknadspolitiska program är att de kan påverka konkurrensen om de befintliga jobben genom att deltagarna blir mer konkurrenskraftiga. Detta kan bero på att deras sökbeteende förbättras eller att deras kompetens stärks. Programmen kan ha en positiv effekt på arbetskraftsdeltagandet.

3.1.3 *Effekter på deltagarnas produktivitet*

En annan programeffekt är att de arbetssökandes produktivitet kan öka.⁵⁹ Detta leder till att efterfrågan på arbetskraft ökar, det vill säga en ökad sysselsättning. Detta förutsätter dock att de arbetssökandes löneanspråk för att ta en anställning inte höjs när produktiviteten ökar.

3.1.4 *Inläsningseffekter*

De arbetsmarknadspolitiska programmen syftar till att öka den arbetslöses chanser att få ett arbete och därmed höja sysselsättningsnivån. En negativ effekt av de arbetsmarknadspolitiska programmen är dock att de kan skapa så kallade inläsningseffekter. Skälet är att en person binds upp under den tid som programmet pågår och att det därför är troligt att han eller hon slutar eller åtminstone minskar sitt arbetssökande under samma period. Detta försvårar matchningsprocessen och leder till en lägre reguljär sysselsättning.⁶⁰

3.1.5 *Undanträngningseffekter*

En annan oönskad effekt av arbetsmarknadspolitiska program är att de kan tränga undan reguljär arbetskraftsefterfrågan. Med det menas att en individ som deltar i ett program utför arbetsuppgifter som annars skulle ha utförts

---

⁵⁸ En högre matchningseffektivitet kan ses som en förändring av matchningsfunktionen, som är ett matematiskt samband mellan antalet matchningar och antalet vakanser och arbetssökande. Fler vakanser och arbetssökande torde leda till en ökad matchning.

⁵⁹ Detta är målet för arbetsmarknadsutbildning och olika typer av praktik. Effekten kan även uppstå vid subventionerad sysselsättning.

⁶⁰ I rapporten kommer inte beräkningar att ske av inläsningseffekter.

av en person utan stöd. Undanträngningen kan vara antingen direkt eller indirekt.⁶¹ Exempel på olika typer av direkta undanträngningseffekter är att den person som anställs med hjälp av en anställningssubvention skulle ha anställts i alla fall av samma arbetsgivare, eller att personen anställs i stället för någon annan. I det första fallet kallas det för dödviktseffekt, och i det andra fallet handlar det om en substitutionseffekt.

För stöd till start av näringsverksamhet innebär således dödviktseffekten att en person som skulle ha startat företag även utan stöd ändå får ta del av stödet. Den negativa effekten kan däremot anses som mindre om stödet innebär att företaget till exempel får en högre överlevnadsgrad än vad som hade varit fallet utan stöd.⁶²

Troligtvis föreligger dock inga substitutionseffekter för stöd till start av näringsverksamhet. Det skulle i princip innebära att företag lägger ut arbetsuppgifter på företag som har startats med stöd i stället för att anställa personal. Detta förefaller inte vara särskilt troligt enligt Växjö universitet.⁶³

En tredje form av direkt undanträngning, konkurrensnedvridning, uppstår när sysselsättningen minskar eller trängs undan på grund av att personer eller företag får stöd i vissa företag eller branscher. Dessa skaffar sig en konkurrensfördel i förhållande till företag som inte har fått något stöd. De företag som får stöd kan därmed sänka sina priser eller på något annat sätt utnyttja fördelarna som stödet utgör. Stöd till start av näringsverksamhet kan således innebära en konkurrensfördel för företaget som får stödet. Det skulle i sin tur kunna leda till att andra företag inom samma bransch trängs undan. Risker är sannolikt störst på lokala marknader och särskilt inom tjänstesektorn, där lönekostnaderna utgör en stor del av företagets totala kostnader.

3.2 Aktuell forskning

De få utvärderingar som finns av stöd till start av näringsverksamhet har till stor del handlat om att studera sannolikheter att få en varaktig reguljär sysselsättning eller att beräkna företagets överlevnadschans. Det finns också en stor osäkerhet kring nettoeffekterna⁶⁴ av stöd till start av näringsverksamhet då det finns få makroekonomiska effektstudier.

---

⁶¹ Indirekt undanträngning är främst förknippad med de arbetsmarknadspolitiska programmens effekter på lönebildningen och kommer inte att tas upp närmare i detta avsnitt då det inte analyseras i granskningen.

⁶² Bergwall och Larsson (2000), s. 14. Det finns dock enligt författarna inga studier som visar att företag med stöd har en högre överlevnadsgrad eller anställer fler personer än företag utan stöd (s. 22).

⁶³ Behrenz, Delander och Månsson (2008), s. 11.

⁶⁴ Det vill säga vad stödets totala effekter blir efter att hänsyn tagits till stödets direkta undanträngningseffekter.

3.2.1 Svenska effektstudier av stödet

I tabell 2 i bilaga 2 beskrivs delar av de svenska effektstudier och uppföljningar som finns av stöd till start av näringsverksamhet. Tabellen summerar även kortfattat resultatet från de olika rapporterna.

I Carling och Gustafson (1999) jämfördes effekterna av starta eget-bidrag⁶⁵ och rekryteringsstöd⁶⁶. De fann att risken att återgå i öppen arbetslöshet var mer än dubbelt så stor för personer som fick rekryteringsstöd jämfört med individer som fick starta eget-bidrag.

Under åren 1999 till 2001 publicerade AMS tre utvärderingar av starta eget-bidragets effekter.⁶⁷ I den första studerades bidragets effekt på företagets överlevnadssannolikhet. Ingen signifikant skillnad hittades mellan de företag som startats med hjälp av starta eget-bidrag och andra företag som startade utan stöd. Liknande resultat framkom i utvärderingen från 2001. Studien från 2001 drog även slutsatsen att andelen som upplevde att det var möjligt att leva på företagets avkastning tre år efter företagsstart var högre bland dem som fått stöd. I utvärderingen från 2000 jämfördes deltagare i stödet med öppet arbetslösa personer som var inskrivna vid Arbetsförmedlingen. Resultatet visar att sannolikheten att vara sysselsatt ett år efter avslutad stödperiod var cirka 30 procent högre för deltagarna i stödet än för jämförelsegruppen.⁶⁸

I Carling och Richardsons (2001) studie analyseras åtta arbetsmarknadsprogram, däribland starta eget-bidrag, under perioden 1995–1998. Resultaten visar att sysselsättningsnära program ökar sannolikheten att få ett arbete jämfört med övriga program. Starta eget-bidraget rankades som det efter rekryteringsstöd bästa programmet när det gäller sannolikheten att få ett arbete.⁶⁹

Calmfors m.fl. (2002) konstaterar att antalet effektstudier av subventionerade sysselsättningsstöd är få och att osäkerheten om stödets sammantagna effekter är hög. Utifrån de effektstudier som har gjorts under 1990-talet görs en jämförelse av effekterna mellan olika program med subventionerad sysselsättning. Slutsatsen är att flertalet svenska studier

---

⁶⁵ Starta eget-bidraget bytte namn till start av näringsverksamhet 2000 och senare till stöd till start av näringsverksamhet.

⁶⁶ Rekryteringsstödet ersattes 1998 av anställningsstöd.

⁶⁷ Okeke (1999), Okeke (2000) samt Okeke och Spänt Enbuske (2001).

⁶⁸ Uppföljningsperioden på ett år är förhållandevis kort i utvärderingssammanhang. I studien har kontroll för selektion gjorts i regressionsanalysen.

⁶⁹ Resultatet kan jämföras med ovan nämnda studie av Carling och Gustafson (1999), där en jämförelse görs mellan starta eget-bidrag och rekryteringsstöd. Det sistnämnda stödet uppvisar en högre risk för arbetssökande att återgå i arbetslöshet. I studien från 2001, där övergångar till arbete studeras, uppvisar rekryteringsstöd ett bättre resultat. Utfallsmåtten i dessa två studier skiljer sig åt. Rekryteringsstöd räknades per definition som en anställning med stöd och var det enda konjunkturberoende programmet som räknades som arbete enligt AMS under den aktuella undersökningsperioden. Studien från 2001 belyser inte risken för återinskrivning vid Arbetsförmedlingen.

som har gjorts kring arbetsmarknadspolitiska program indikerar att de positiva individeffekterna, men även undanträngningseffekterna, är störst för program som äger rum på den reguljära arbetsmarknaden. Starta eget-bidrag har bäst effekt på deltagarnas framtida sysselsättningschanser vid en jämförelse av de subventionerade sysselsättningsstöden.⁷⁰

Falkenhall m.fl. (2003) har analyserat de näringspolitiska effekterna av stöd till start av näringsverksamhet. En slutsats är att sambandet är svagt mellan omfattningen av stöd och antalet nya företag. Vidare hade företag med stöd en lägre överlevnadsgrad jämfört med företag utan stöd.⁷¹ Om företagen har en bakgrund som arbetslösa strax innan de startade sin verksamhet är förhållandet det omvända; överlevnadsgraden är något högre för dem som har fått stöd jämfört med gruppen utan stöd. Vidare dras slutsatsen att överlevnadsgraden påverkas negativt av en förlängd stödperiod. De sammanlagda näringspolitiska effekterna av stödet är osäkra när hänsyn tagits till samtliga indirekta negativa effekter.

Det finns inga entydiga resultat av undanträngningens omfattning kring stöd till start av näringsverksamhet. En förklaring till det är att utvärderingar av undanträngningseffekter är behäftade med betydande metodproblem. Calmfors & Skedinger (1995) och Dahlberg & Forslund (1999) finner att program som innebär subventionerad sysselsättning tränger undan reguljär sysselsättning, men att resultaten är känsliga för val av analysmetod. Enligt dessa två studier tränger sysselsättningsskapande program undan reguljär sysselsättning, medan resultaten inte tyder på någon undanträngning av utbildningsprogram. Resultaten visar att större delen av den sysselsättnings-effekt som observerats av sysselsättningsnära program är förknippad med substitutionseffekter.

Slutligen kan konstateras att endast en av de redovisade rapporterna⁷² har jämfört stöd till start av näringsverksamhet med alternativet att vara öppet arbetslös och att få av dem har genomfört beräkningar av undanträngningseffekter.

3.2.2 *Internationella effektstudier av stöd till start av näringsverksamhet*

Ett flertal länder i Europa har ett arbetsmarknadspolitiskt stöd som liknar det svenska stödet till start av näringsverksamhet.⁷³ De internationella studier som finns av stödets individeffekter är relativt begränsade och har till stor

---

⁷⁰ Calmfors m.fl. (2002), s. 1, 47 och 58.

⁷¹ I studien används 1997 som referensår för företag som har fått stöd. ITPS redovisar löpande statistik om överlevnadsgraden för företag med respektive utan stöd. Enligt dessa uppföljningar är skillnaderna i överlevnadsgrad marginella. Jämför även med resultaten från Okeke (1999).

⁷² Okeke (2000).

⁷³ Bland andra Belgien, Frankrike, Finland, Irland, Italien, Nederländerna, Norge, Polen, Portugal, Spanien, Storbritannien, Tyskland, Ungern och Österrike.

del gällt USA och Kanada. Enligt dessa studier har olika former av stöd för att starta företag visat sig vara en framgångsrik insats jämfört med övriga program.⁷⁴ Effektstudier med kontrollerade experiment i USA indikerar att stödet ger positiva sysselsättningseffekter.⁷⁵ En studie från Tyskland har konstaterat att stödet, till skillnad mot andra insatser, har starka positiva sysselsättningseffekter⁷⁶. I Australien, Irland, Norge och Storbritannien har främst överlevnadsgraden för företag med stöd studerats. Resultaten visar att andelen företag med stöd som överlever på längre sikt varierar mellan länderna och ofta är ganska låg.⁷⁷

Utifrån de resultat som finns från effektstudier av subventionerade sysselsättningsstöd dras det ganska motstridiga slutsatser. Heckman m.fl. (1999) drar slutsatsen att inget arbetsmarknadspolitiskt program genomgående uppvisar bättre resultat än andra. Hans resultat grundas på en genomgång av ett stort antal studier av europeisk arbetsmarknadspolitik. Martin och Grubb (2001) kommer fram till en annan slutsats. Deras genomgång av utvärderingar av arbetsmarknadspolitiken i ett antal OECD-länder visar att sysselsättningsnära program har gett bättre resultat än övriga program. De motstridiga slutsatserna kan bero på att det finns stora skillnader i de tillämpade metoderna, på grund av antingen bristfälliga data eller metodologiska problem vid jämförelse mellan länder.

3.3 Sammanfattning

Enligt nationalekonomisk teori och forskning kan arbetsmarknadspolitiska åtgärder medföra såväl positiva som negativa effekter. Till de positiva effekterna hör förbättrad matchning mellan arbetssökande och lediga platser samt att de arbetssökandes konkurrenskraft och produktivitet ökar. Det sistnämnda kan också leda till ökad sysselsättning, givet oförändrade löneanspråk. Negativa effekter kan vara att programdeltagare minskar eller upphör med sitt arbetssökande under programperioden (så kallad inlåsning) och att åtgärden medför att reguljära anställningar uteblir (så kallad undanträngning).

Undanträngning kan ske såväl direkt som indirekt. Direkta undanträngningseffekter kan exempelvis vara att en person som anställs med hjälp av en subvention ändå skulle ha anställts av samma arbetsgivare (dödvikt) eller att personen anställs i stället för någon annan (substitution). För stöd till start av näringsverksamhet innebär dödviktseffekten att den person som tar

---

⁷⁴ Martin (1998), s. 292, Carling och Gustafson (1999), s. 9 och Behrenz m.fl. (2008), s. 8.

⁷⁵ Effekterna är goda för främst män i åldersgruppen 30–40 år med en relativt hög utbildningsnivå.

⁷⁶ Baumgartner och Caliendo (2007).

⁷⁷ Martin (1998), s. 292.

del av stödet hade startat företag även utan stöd. Troligtvis föreligger dock inga substitutionseffekter för stödet. En tredje form av direkt undanträngning, konkurrenssnedvridning, uppstår när sysselsättningen minskar eller trängs undan på grund av någon åtgärd. Risken för detta är för stöd till start av näringsverksamhet sannolikt störst på lokala marknader och särskilt inom tjänstesektorn, där lönekostnaderna utgör en stor del av företagets totala kostnader.

Det finns få nationella och internationella effektstudier av stöd till start av näringsverksamhet. Studierna indikerar att stödet, inklusive dess internationella motsvarigheter, är relativt framgångsrikt i vissa aspekter samtidigt som stor osäkerhet råder om stödets sammantagna effekter. I Sverige finns endast en studie där deltagande i stödet har jämförts med alternativet öppen arbetslöshet, och få studier innehåller skattningar av stödets undanträngningseffekter. Utvärderingar av undanträngningseffekter har också generellt visat sig vara behäftade med betydande metodproblem.

4 Uppföljning och utvärdering av stödet

I detta kapitel redovisas Riksrevisionens genomgång av regeringens och Arbetsförmedlingens uppföljning och utvärdering av stöd till start av näringsverksamhet. Genomgången baseras dels på dokumentstudier av i huvudsak budgetpropositioner kring den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och Arbetsförmedlingens regleringsbrev för perioden 1997–2008, dels på intervjuer med handläggare vid Arbetsmarknadsdepartementet och Arbetsförmedlingen⁷⁸. Kapitlet utgör ett underlag för att besvara revisionsfrågan om regeringen och Arbetsförmedlingen har följt upp och utvärderat programmets effekter och om detta i så fall har skett på ett ändamålsenligt sätt.

4.1 Uppföljning och utvärdering av stöd till start av näringsverksamhet

Enligt förordningen (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen ska förmedlingsverksamheten utformas så att ”den inte snedvrider konkurrensförutsättningarna på arbetsmarknaden.” Vidare ska den ”inte bidra till att arbetstillfällen trängs undan, såvida det inte kan anses arbetsmarknadspolitiskt motiverat.”⁷⁹

I samma förordning står det att Arbetsförmedlingen ”ska analysera, följa upp och utvärdera hur myndighetens verksamhet och de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna påverkar arbetsmarknadens funktionssätt”. Även i den tidigare förordningen (2001:623) med instruktion för Arbetsmarknadsverket fanns en liknande formulering om uppföljning och utvärdering.⁸⁰

Regeringens krav på uppföljning och utvärdering

Riksrevisionen har gjort en genomgång av framför allt budgetpropositionerna kring den arbetsmarknadspolitiska verksamheten samt Arbetsmarknadsverkets och Arbetsförmedlingens regleringsbrev för perioden 1997–2008 för att bedöma om regeringen har ställt krav, utöver ovan nämnda förordningar, på uppföljning och utvärdering av stöd till start av näringsverksamhet.

---

⁷⁸ Vilka förmedlingskontor som har intervjuats framgår av metodavsnitt 1.6.

⁷⁹ 3 § 6 och 7 förordningen (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen.

⁸⁰ ”AMS skall särskilt följa upp och utvärdera resultatet av den arbetsmarknadspolitiska verksamheten” enligt 4 § 4 i båda förordningarna (i den nyare förordningen avses Arbetsförmedlingen).

I samtliga propositioner till och med budgetåret 2006 nämns utvärderingar och effektstudier av arbetsmarknadspolitiska program i allmänna ordalag. I budgettexterna hänvisas till studier som påvisar undanträngningseffekter inom arbetsmarknadspolitiska program, med tillägget att dessa i vissa fall är arbetsmarknadspolitiskt motiverade, till exempel när det gäller anställningsstöd.⁸¹

I budgetpropositionen för 2004 tas det upp att stöd till start av näringsverksamhet kan ha negativa näringspolitiska effekter i form av konkurrensnedvridning. En samordning bör därför övervägas mellan exempelvis handläggningen av Almis företagarlån och stöd till start av näringsverksamhet i syfte att öka stödets positiva arbetsmarknadspolitiska och näringspolitiska effekter och minimera dess negativa effekter.⁸²

I 2005 års vårproposition och i budgetpropositionen för 2006 nämns att negativa effekter som till exempel konkurrensnedvridning måste uppmärksammas både vid anvisning till stöd till start av näringsverksamhet och vid resultatuppföljning. Under 2005 genomfördes ett antal förändringar i förordningar som begränsade möjligheten att få stödet förlängt. Regeringen skriver att en utvärdering från ITPS visar att problemen med konkurrensnedvridningar ökar vid långa stödperioder.⁸³

I Arbetsmarknadsverkets regleringsbrev för 2006 tas upp att myndigheten ska se till att samtliga program och insatser är uppföljnings- och utvärderingsbara och att dessa ska redovisas i myndighetens årliga programrapport.⁸⁴ Enligt regleringsbrev för 2007 och 2008⁸⁵ ska Arbetsförmedlingen tillsammans med IFAU ta fram indikatorer som beskriver arbetsmarknadens funktionssätt och hur förmedlingsverksamheten bidrar till en väl fungerande arbetsmarknad. Indikatorerna ska också beskriva hur de arbetsmarknadspolitiska målen uppnås. Vidare ska Arbetsförmedlingen samråda med IFAU för att se till att de arbetsmarknadspolitiska programmen genomförs och statistikförs så att de blir uppföljnings- och/eller utvärderingsbara.⁸⁶

Arbetsförmedlingens uppföljning och utvärdering

De resultatmål som Arbetsförmedlingen redovisar kring programmet i årsredovisningarna och de årliga programrapporterna är andelen deltagare i

---

⁸¹ Prop. 2002/03:1 utgiftsområde 13 s. 19, bet. 2002/03:AU1, rskr. 2002/03:78.

⁸² Prop. 2003/04:1 utgiftsområde 13 s. 33, bet. 2003/04:AU1, rskr. 2003/04:70–71.

⁸³ Prop. 2004/05:100 s. 57, bet. 2004/05:FiU20, rskr. 2004/05:310–311 och prop. 2005/06:1 utgiftsområde 13 s. 41–42, bet. 2005/06:AU1, rskr. 2005/06:109–110.

⁸⁴ Regleringsbrev för budgetåret 2006 avseende Arbetsmarknadsverket (AMV) och anslag inom utgiftsområde 13 Arbetsmarknad, s. 5.

⁸⁵ Regleringsbrev för budgetåret 2007 avseende Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) och anslag inom utgiftsområde 13 Arbetsmarknad, s. 2 och regleringsbrev för budgetåret 2008 avseende Arbetsförmedlingen och anslag inom utgiftsområde 13 Arbetsmarknad, s. 7.

⁸⁶ Av samtliga granskade regleringsbrev står det endast i 1997 års brev att AMS ska analysera undanträngningseffekter för varje enskilt program (s. 16).

arbete 30, 90 och 180 dagar efter avslutat program. Motsvarande resultat redovisas för varje arbetsmarknadspolitiskt program.

Uppföljningar sker lokalt vid arbetsförmedlingskontoren. Enligt uppgifter från Riksrevisionens intervjuer vid Arbetsförmedlingen gör förmedlingskontoren individuella uppföljningar av deltagaren inom programperioden, några månader efter företagsstart. Uppföljningar sker via telefonkontakt eller besök av den ansvarige handläggaren och ibland via en extern konsult. Kompletterande uppföljningar kring stödet görs även utifrån statistikuttag från Arbetsförmedlingens databaser.⁸⁷ Samtliga uppföljningar genomförs dock inom programtiden, som är på högst sex månader.

Som redovisats i avsnitt 2.6 ansåg AMS Internrevision att den största bristen i hanteringen av stödet gällde just uppföljningen, som vid stickprov och kontroller har visat sig vara bristfällig. Bristen gällde uppföljning av arbetssökande under programperioden som grund för förmedlingens ställningstagande om eventuellt nytt beslut om åtgärd eller avaktualisering.⁸⁸

Även i Riksrevisionens enkätundersökning bland personer som har fått stöd till start av näringsverksamhet framkommer att det finns brister i uppföljningen av stödet. Närmare hälften, 46 procent, av deltagarna tar helt eller delvis avstånd från att Arbetsförmedlingen har följt upp hur deras verksamhet utvecklades. Samtidigt uppger 44 procent att Arbetsförmedlingen helt eller delvis har gjort en uppföljning av företagets verksamhet.

Tabell 3. Programdeltagarens svar på påståendet: "Arbetsförmedlingen följde upp hur min verksamhet utvecklades."

	Antal	Andel (%)
Instämmer helt	54	19,1
Instämmer delvis	70	24,7
Tar delvis avstånd	47	16,6
Tar helt avstånd	84	29,7
Har ingen uppfattning	28	9,9
Totalt	283	100

Källa: Riksrevisionens enkät.

Som framgått av avsnitt 3.2.1 genomförde AMS tre studier under åren 1999–2001 kring stödet som mer eller mindre belyser dess effekter för deltagarna.⁸⁹ Arbetsförmedlingen har emellertid inte gjort några utvärderingar av stödet under perioden 2002–2006. Detta trots att det uttryckligen ställs krav på Arbetsförmedlingen att utvärdera de arbets-

⁸⁷ Till exempel från Datalagret eller AIS.

⁸⁸ Med avaktualisering avses att den arbetssökande avregistreras från Arbetsförmedlingen.

⁸⁹ Okeke (1999), Okeke (2000), Okeke och Spänt Enbuske (2001). Se avsnitt 3.2.1.

marknadspolitiska programmen i förordningen (2007:1030) med instruktion till Arbetsförmedlingen.⁹⁰

Från och med 2007 producerar myndigheten två gånger per år en arbetsmarknadsrapport⁹¹, som bland annat redovisar programeffekter. Syftet är att beräkna programmens sysselsättningseffekter, det vill säga skatta om deltagarna i större utsträckning har fått arbete än vad som skulle ha varit fallet utan programinsatsen.⁹² Stöd till start av näringsverksamhet redovisas dock inte separat utan ingår i en större programgrupp, ”arbete med stöd”.⁹³

4.2 Sammanfattning

I förordningen (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen står det uttryckt att Arbetsförmedlingen ska analysera, följa upp och utvärdera hur de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna påverkar arbetsmarknadens funktions-sätt.⁹⁴ Riksrevisionens genomgång av framför allt budgetpropositioner för åren 1997 till 2008 visar också att regeringen påtalar negativa effekter av stöd till start av näringsverksamhet såsom undanträngning och snedvridning av konkurrens.

I Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsrapporter mäts sysselsättnings-effekter för grupper av program. Stöd till start av näringsverksamhet särredovisas inte utan ingår i gruppen ”arbete med stöd”. Arbetsförmedlingen har i övrigt inte utvärderat effekter av stödet sedan 2001.

Lokala uppföljningar av stödet görs överlag, men omfattningen, kvaliteten och dokumentationen varierar mellan förmedlingskontoren.⁹⁵ I Riksrevisionens enkätundersökning tog närmare hälften av deltagarna helt eller delvis avstånd från att Arbetsförmedlingen har följt upp hur deras verksamhet utvecklades. Uppföljningarna görs dessutom främst inom stödperioden, som är på högst sex månader.

---

⁹⁰ 4 § fjärde stycket förordningen (2007:1030) med instruktion till Arbetsförmedlingen. En liknande formulering fanns tidigare i 4 § fjärde stycket förordningen (2001:623) med instruktion till Arbetsmarknadsverket.

⁹¹ AMS (2007b), AMS (2007c) och Arbetsförmedlingen (2008a).

⁹² Effekten av ett program mäts via ett matchat urval som skillnaden mellan andelen deltagare och icke-deltagare som har ett arbete 365 dagar efter programmets start.

⁹³ Som argument för att olika program samlas i en grupp anföras att enskilda program har förändrats över tid när det gäller innehåll, målgrupper och volymer, särskilt program inom gruppen ”arbete med stöd” (Arbetsförmedlingen 2008b, s. 79).

⁹⁴ 4 § fjärde stycket förordningen (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen. En liknande formulering fanns även i den förra förordningen (2001:623) med instruktion till Arbetsmarknadsverket (4 § fjärde stycket).

⁹⁵ Riksrevisionen har inte gjort en närmare granskning av handläggarnas uppföljning av stödet. Lakttagelsen grundar sig på de granskningar som gjordes av AMS Internrevision 2005–2007.

5 Stödets effekter

I detta kapitel presenteras resultatet av en utvärdering av stöd till start av näringsverksamhet som Växjö universitet⁹⁶ har gjort på uppdrag av Riksrevisionen. Syftet med studien var att studera stödets effekter, såväl positiva som negativa. I kapitlet redovisas även resultat från en enkätundersökning som Riksrevisionen har genomfört bland deltagare i stödet. Enkäten syftade bland annat till att undersöka omfattningen av dödviktseffekter och eventuella konkurrenssnedvridningar.

För en metodbeskrivning av Riksrevisionens enkät, se avsnitt 1.6. I bilagorna 3–5 redovisas enkätformulär, bortfallsanalys och en sammanställning av enkätsvaren.

5.1 Sysselsättningseffekter

Växjö universitet har på uppdrag av Riksrevisionen bland annat studerat individeffekterna av stöd till start av näringsverksamhet. En huvudfråga var om stödet leder till sysselsättning i större utsträckning än öppen arbetslöshet eller andra insatser från Arbetsförmedlingen⁹⁷. Stödets individeffekter har också noggrannare jämförts med allmänt anställningsstöd, som räknas som ett relativt framgångsrikt program.

Att mäta programeffekter vid selektion

Vid en direkt jämförelse av arbetsmarknadsutfallet efter deltagande i arbetsmarknadspolitiska program som stöd till start av näringsverksamhet med exempelvis öppen arbetslöshet finns risk för att de positiva effekterna av programmen överskattas. Detta är fallet om deltagarna har bättre förutsättningar att lyckas på arbetsmarknaden än övriga inskrivna vid Arbetsförmedlingen redan innan själva programdeltagandet. Deltagarna i stöd till start av näringsverksamhet har enligt studerade bakgrundsvariabler en rad individuella egenskaper som vanligtvis ökar chansen till arbete, till exempel högre utbildning. Denna "selektion" kan ses som en viktig del av Arbetsförmedlingens urvalsarbete med att hitta "lämpliga deltagare", men den kan även utgöra ett problem vid effektstudier då man ska urskilja vad som är effekten av själva programmet. Selektionsproblemet kan dock motverkas om det kan kontrolleras för faktorer som skiljer sig åt mellan deltagarna och deras jämförelsegrupp.

⁹⁶ Centrum för arbetsmarknadspolitisk forskning (CAFO). Rapporten presenteras i sin helhet på www.riksrevisionen.se (som separat bilaga i anknäring till Riksrevisionens rapport).

⁹⁷ För närmare precisering av jämförelsegruppen, se avsnitt 5.1.1.

Idealsituationen för en effektutvärdering är ett så kallat randomiserat experiment (även kallat kontrollerat experiment) där såväl experiment- som kontrollgrupp väljs ut slumpmässigt. Det betyder i detta fall att utfallet för två slumpmässigt valda grupper skulle jämföras, där arbetssökande i den ena gruppen skulle få stöd till start av näringsverksamhet medan arbetssökande i den andra gruppen inte skulle få det. Ett sådant experiment skulle ge den bästa möjligheten att skatta tillförlitliga effekter av stödet eftersom man genom den slumpvisa fördelningen kan anta att de båda grupperna i genomsnitt har samma grundläggande förutsättningar för att lyckas på arbetsmarknaden.⁹⁸ Därmed kan den eventuella skillnaden i utfall mellan grupperna tolkas som en effekt av stödet, oavsett om den är positiv eller negativ för deltagarna.

Växjöstudiens metod och tillförlitlighet

Programmet stöd till start av näringsverksamhet är dock inte utformat på ett sådant sätt att det är möjligt att genomföra ett kontrollerat experiment. För att kunna härleda stödets effekt i jämförelse med öppen arbetslöshet eller deltagande i andra program skapades därför jämförelsegrupper genom matchning, där den ena gruppen arbetssökande fått stödet och den andra inte fått det. Matchningen gjordes för att kunna kontrollera så många faktorer som kan tänkas påverka utfallet som möjligt, så att det enda som skiljer grupperna åt är att den ena gruppen fått stödet och den andra inte. På så vis minskar risken för eventuella selektionsproblem. Den statistiska matchningsmetod som har använts för att kontrollera för sådana faktorer i denna analys kallas för propensity score matching (PSM)⁹⁹ och har i syfte att i så hög grad som möjligt försöka efterlikna ett randomiserat experiment.

I jämförelsen med det allmänna anställningsstödet användes emellertid inte PSM. Här togs i stället hänsyn till selektion genom olika modeller för effektskattning.

Samtliga resultat som redovisas av stödets effekter i detta kapitel är statistiskt signifikanta på 1-procentsnivån. Detta innebär att det högst sannolikt finns faktiska skillnader i utfall som beror på stödet, i den riktning som resultaten pekar.

5.1.1 Stödet jämfört med arbetslöshet och andra program

I Växjöstudien jämförs ett antal indikatorer på arbetsmarknadsutfall mellan deltagare i stöd till start av näringsverksamhet och arbetslösa under en

---

⁹⁸ En mer teknisk beskrivning är att såväl observerbara som icke observerbara faktorer som kan påverka det framtida utfallet på arbetsmarknaden kan antas fördelas jämnt över de båda grupperna.

⁹⁹ Se faktaruta 1 i avsnitt 5.1.1.

period på fyra år efter det aktuella året 2003. Jämförelsegruppen arbetslösa består av personer som var öppet arbetslösa i början av eller under år 2003 varav flertalet därefter påbörjade ett arbetsmarknadspolitiskt program exklusive stöd till start av näringsverksamhet.

En av de indikatorer som studeras är effekten på sannolikheten att inte vara inskriven vid Arbetsförmedlingen vid slutet av 2005 och 2007 för gruppen med stöd respektive gruppen arbetslösa. Att inte vara inskriven kan ses som en indikation på att ha fått ett arbete. Vidare skattas effekten i form av en rad händelser under hela uppföljningsperioden till slutet av 2007. Detta omfattar andelen övergångar till reguljära arbeten (arbeten utan stöd), tiden fram till reguljära arbeten, andelen återinskrivna vid Arbetsförmedlingen efter reguljära arbeten och slutligen den sammanlagda inskrivningstiden vid Arbetsförmedlingen fram till slutet av 2005 respektive 2007.¹⁰⁰

Hänsyn har, som ovan nämnts, genomgående tagits till selektion med hjälp av PSM. En närmare beskrivning av matchningsprocessen och metoden, inklusive vilka registeruppgifter som har använts i matchningen, finns i nedanstående faktaruta.

Faktaruta 1. Växjöstudiens matchningsprocess enligt PSM-metoden

---

En första urvalsram bestod av de 15 461 personer som deltog i stöd till start av näringsverksamhet under 2003 samt 181 097 personer som var registrerade som arbetslösa vid Arbetsförmedlingen under samma år och vars tid som arbetslösa avslutades med byte av sökandekategori¹⁰¹ till något annat arbetsmarknadspolitiskt program. De registeruppgifter som har använts i matchningen är ålder, kön, utbildning, inkomst respektive inkomst av kapital 2002 samt huruvida individerna uppbar försörjningsstöd 2002, var gifta eller ogifta, hade funktionshinder, sökte heltids- eller deltidsarbeten, var anslutna till olika arbetslöshetskassor och/eller hade immigrerat från olika områden. Vidare användes uppgifter om personerna hade uppgett ett respektive minst två sökta yrken vid Arbetsförmedlingen samt om de hade erfarenhet och/eller utbildning i dessa yrken. Dessutom matchades individerna efter om de var egna företagare, anställda eller utanför arbetskraften 2002 och om de var egenföretagare 1990–2001 samt om deras mödrar respektive fäder var egenföretagare 1990–2001 respektive 2002. Vidare användes uppgifter om summerad arbetslöshetstid respektive inskrivningstid vid Arbetsförmedlingen samt antalet arbetslöshetsperioder och arbetsmarknadsprogram som personerna haft respektive deltagit i under den närmaste fyraårsperioden. Slutligen användes en läns-

---

¹⁰⁰ Inskrivningstiden avser perioden från den 1 januari 2003 till och med den 31 december 2005 respektive den 31 december 2007. Inskrivningstiden bryts då den arbetssökande avaktualiseras från Arbetsförmedlingen.

¹⁰¹ Arbetssökandes status enligt Arbetsförmedlingens register.

variabel för att kontrollera för regionala skillnader mellan arbetsförmedlingskontor avseende stödets hantering.¹⁰²

Utifrån ovanstående registeruppgifter skattades i ett första steg den statistiska sannolikheten att få del av stödet för såväl de faktiska deltagarna som för deras möjliga jämförelsepersoner. Därefter matchades individer från de båda grupperna så att personer med samma skattade sannolikhet¹⁰³ identifierades i syfte att efterlikna ett slumpmässigt urval. Dessutom renodlades urvalet så att de matchade personerna även hade samma ålder, kön och civilstånd. De deltagare och icke-deltagare som motsvarade dessa villkor fick sedan utgöra experimentgrupp respektive kontrollgrupp.

Således baseras analyserna i avsnitt 5.1.1 på jämförelser av olika arbetsmarknadsutfall för ett slutgiltigt urval om 7 322 stöddeltagare respektive 17 174 personer som var öppet arbetslösa eller deltog i övriga arbetsmarknadspolitiska program 2003. De utfall som redovisas i den jämförande analysen är medelvärden för dessa respektive grupper¹⁰⁴.

Andelen inskrivna efter två och fyra år

Inledningsvis redovisas inskrivningsstatus vid Arbetsförmedlingen för stöddeltagarna och jämförelsegruppen *innan* hänsyn tagits till skillnader i egenskaper mellan dessa grupper. Efter två år var 81 procent av gruppen som hade deltagit i stöd till start av näringsverksamhet inte registrerade vid Arbetsförmedlingen jämfört med 45 procent av gruppen öppet arbetslösa eller i övriga program. Efter fyra år var motsvarande andelar 86 respektive 62 procent. Skillnaden var således påtaglig till stöddeltagarnas fördel, även om den minskade med tiden.

Tabell 4. Inskrivningsstatus två respektive fyra år efter deltagande i program 2003, utan kontroll för selektion. Antal, andel inom parentes (%)

Grupp	Ej inskrivna vid Arbetsför- medlingen 31/12 2005	Inskrivna vid Arbetsför- medlingen 31/12 2005	Ej inskrivna vid Arbetsför- medlingen 31/12 2007	Inskrivna vid Arbetsför- medlingen 31/12 2007
Stöd till start av näringsverksamhet	12 504 (81)	2 957 (19)	13 276 (86)	2 185 (14)
Öppet arbetslösa och deltagare i övriga program	80 820 (45)	100 277 (55)	112 427 (62)	68 870 (38)

Källa: Behrenz, Delander och Månsson (2008).

¹⁰² Registeruppgifterna hämtades från Arbetsförmedlingens databas Datalagret och från Statistiska centralbyrån (SCB).

¹⁰³ Gränsen för skillnaden i sannolikhet sattes till 0,000007.

¹⁰⁴ Där antalet icke-deltagare var fler än en per deltagare användes det genomsnittliga utfallet för dessa.

Även *efter* att hänsyn tagits till selektion med hjälp av PSM kvarstår en skillnad i andelen personer som inte var inskrivna vid Arbetsförmedlingen mellan grupperna. Deltagare i stöd till start av näringsverksamhet hade en större chans att inte vara inskrivna vid Arbetsförmedlingen jämfört med liknande individer i arbetslöshet. Vid slutet av 2005 var 79 procent av personerna med stöd efter matchat urval inte registrerade vid Arbetsförmedlingen, vilket motsvarade 25 procentenheters skillnad till deltagarnas fördel. Motsvarande skillnad fyra år senare var 14 procentenheter.

Tabell 5. Effekt på andelen ej inskrivna vid Arbetsförmedlingen två respektive fyra år efter deltagande i program 2003

Uppföljnings- tidpunkt	Projektgrupp Matchat urval från deltagare i stöd till start av närings- verksamhet	Kontrollgrupp Matchat urval från öppet arbetslösa och deltagare i övriga program	Effekt av deltagande i stödet (differens mellan grupperna)
31/12 2005	0,789	0,541	0,248
31/12 2007	0,849	0,705	0,144

Källa: Behrenz, Delander och Månsson (2008).

Uttryckt i procent innebär det att den genomsnittliga effekten av att ha fått stödet var 46 procent högre sannolikhet att inte vara inskriven två år senare respektive 20 procent efter fyra år, jämfört med gruppen öppet arbetslösa eller deltagare i övriga program.¹⁰⁵

I den fortsatta jämförelsen med arbetslöshet har PSM genomgående använts för att kontrollera för selektion.

Övergång till reguljärt arbete

Enligt nedanstående tabell hade 85 procent av stöddeltagarna avaktualiserats från Arbetsförmedlingen under en fyraårsperiod på grund av att de fått ett reguljärt arbete (övergång till arbete utan stöd), vilket kan jämföras med 63 procent för kontrollgruppen. Det motsvarade 22 procentenheters skillnad mellan deltagarna och jämförelsegruppen, vilket innebar en effekt på 35 procent till stödets fördel.

¹⁰⁵ Skillnaden i procent räknas fram genom att relatera effekten till resultatet för de inskrivna i kontrollgruppen: 0,248/0,541 multiplicerat med 100, vilket ger 46 procent vid den första uppföljningstidpunkten.

Tabell 6. Effektnytt för uppföljningsperioden 1 januari 2003 till och med 31 december 2007

Grupper	Övergång till arbete utan stöd ¹⁰⁶ (andel)	Inskrivningstid till arbete utan stöd erhöles (dagar)	Återinskrivning vid Arbetsförmedlingen efter arbete utan stöd (andel)	Sammanlagd inskrivningstid vid Arbetsförmedlingen fram till 31/12 2005 (dagar)	Sammanlagd inskrivningstid vid Arbetsförmedlingen fram till 31/12 2007 (dagar)
Deltagare i stöd till start av näringsverksamhet (matchat urval projektgrupp)	0,853	378	0,15	326	354
Öppet arbetslösa och deltagare i övriga program (matchat urval kontrollgrupp)	0,631	496	0,35	598	729
Effekt av deltagande i stödet (differens mellan grupperna)	0,222	-118	-0,20	-272	-375

Källa: Behrenz, Delander och Månsson (2008).

Inskrivningstid fram till reguljärt arbete

Deltagare i stöd till start av näringsverksamhet hade i snitt en kortare inskrivningstid vid Arbetsförmedlingen innan de fick ett arbete utan stöd. Inskrivningstiden var i genomsnitt 118 dagar kortare bland deltagare med stöd än bland gruppen arbetslösa. Individer i den förstnämnda gruppen var i snitt inskrivna vid Arbetsförmedlingen 378 dagar innan de fick ett arbete. Motsvarande siffra för gruppen arbetslösa var 496 dagar.

Återinskrivning efter reguljärt arbete

Växjö universitet har även analyserat andelen återinskrivna personer vid Arbetsförmedlingen bland de som fått arbete utan stöd. Även i detta fall gynnades stöddeltagarna genom att andelen återinskrivna var lägre, 15 procent, än för jämförelsegruppen, 35 procent. Det motsvarar en effekt på 20 procentenheter till förmån för stödet.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Andelen avaktualiserade personer med avaktualiseringsorsak 1–3 enligt Arbetsförmedlingens sökandadatabas, det vill säga tillsvidareanställning eller egen näringsverksamhet utan stöd, tidsbegränsad anställning eller fortsatt anställning hos samma arbetsgivare.

¹⁰⁷ Effekten motsvarar också 57 procents lägre sannolikhet för återinskrivning för deltagarna.

Sammanlagd inskrivningstid

Slutligen studeras den sammanlagda inskrivningstiden för de båda jämförelsegrupperna två respektive fyra år efter deltagande eller arbetslöshet. Tiden beror av såväl antalet arbetslöshetsperioder som deras längd. Deltagare i stödet hade betydligt kortare sammanlagda inskrivningstider vid Arbetsförmedlingen jämfört med öppet arbetslösa eller deltagare i övriga program. Den genomsnittliga inskrivningstiden fram till slutet av 2005 var betydligt kortare för deltagare i stödet, en skillnad på 272 dagar. Fram till slutet av 2007 ökade dessutom skillnaden till 375 dagar, vilket motsvarade en i stort sett halverad tid för stöddeltagarna jämfört med kontrollgruppen.

Sammantagen bedömning

De resultat som har redovisats i avsnitt 5.1.1 innebär sammanfattningsvis att stöd till start av näringsverksamhet har goda sysselsättningseffekter jämfört med alternativet att vara öppet arbetslös eller att ta del av andra arbetsmarknadspolitiska program. Stöddeltagarna övergick till reguljära arbeten både i större utsträckning och i snabbare takt än jämförelsegruppen. Att färre återinskrevs bland stöddeltagarna kan vidare vara en indikation på att dessa fick en fastare förankring på arbetsmarknaden.

5.1.2 Stödet i jämförelse med allmänt anställningsstöd

I studien från Växjö universitet jämförs också stöd till start av näringsverksamhet med allmänt anställningsstöd¹⁰⁸, som räknas som ett framgångsrikt program när det gäller möjligheten att få och behålla ett arbete jämfört med andra arbetsmarknadspolitiska program. Syftet är att se vilket av stöden som har störst positiva sysselsättningseffekter.

I undersökningen jämförs olika arbetsmarknadsutfall två respektive fyra år efter det aktuella året i respektive stöd år 2003. Vad som studeras är stödets effekter vad gäller andelen arbets sökande som inte var inskrivna vid Arbetsförmedlingen vid slutet av 2005 och 2007, sannolikheten att efter två respektive fyra år inte vara inskriven vid Arbetsförmedlingen samt tiden till den första avregistreringen från Arbetsförmedlingen till reguljärt arbete (avgångsintensiteten) under den aktuella uppföljningsperioden. Vidare studeras stödets effekter på den sammanlagda inskrivningstiden vid Arbetsförmedlingen och på risken för återinskrivning vid densamma.

---

¹⁰⁸ Allmänt anställningsstöd var en lönesubvention till arbetsgivare som anställde långtidsarbetslösa personer. Programmet infördes den 1 juli 1984 och upphörde den 1 juli 2007. Programmet påminner om nystartsjobb, där syftet är att stimulera arbetsgivare att anställa personer med svag förankring på arbetsmarknaden. De senare rör sig om vanliga anställningar där arbetsgivaren inte behöver betala arbetsgivaravgift under en viss tid.

I jämförelsen med allmänt anställningsstöd har hänsyn till selektion tagits i modellerna för effektskattning¹⁰⁹ och inte genom ett matchat urval (som i fallet med PSM).

Andelen inskrivna efter två och fyra år

En första uppföljning, *innan* hänsyn tas till selektion, visar att stöd till start av näringsverksamhet har ett bättre resultat än allmänt anställningsstöd när det gäller andelen personer som inte kommer tillbaka till Arbetsförmedlingen.

Tabell 7. Inskrivningsstatus två respektive fyra år efter deltagande i program 2003, utan kontroll för selektion. Antal, andel inom parentes (%)

Program	Ej inskrivna vid Arbetsförmedlingen 31/12 2005	Inskrivna vid Arbetsförmedlingen 31/12 2005 ¹¹⁰	Ej inskrivna vid Arbetsförmedlingen 31/12 2007	Inskrivna vid Arbetsförmedlingen 31/12 2007
Stöd till start av näringsverksamhet	12 504 (81)	2 957 (19)	13 276 (86)	2 185 (14)
Allmänt anställningsstöd	6 032 (57)	4 643 (43)	7 511 (70)	3 164 (30)

Källa: Behrenz, Delander och Månsson (2008).

Drygt 80 procent av deltagarna i stöd till start av näringsverksamhet 2003 var inte inskrivna vid Arbetsförmedlingen två år senare. Motsvarande andel för personer med allmänt anställningsstöd var 57 procent. Efter fyra år var andelen något högre för båda grupperna samtidigt som en skillnad kvarstod till stöd till start av näringsverksamhets fördel.

Sannolikheten att ha ett arbete

Även *efter* kontroll för andra faktorer än grupptillhörighet som kan påverka utfallet så var den skattade effekten på sannolikheten att ha ett arbete¹¹¹ vid de båda mättillfällena större för deltagare i stöd till start av näringsverksamhet än för dem som var anställda med allmänt anställningsstöd. Sannolikheten att ha ett arbete var 11 procentenheter högre vid slutet av 2005 och drygt 7 procentenheter högre i slutet av 2007 för den förstnämnda gruppen.

¹⁰⁹ Förutom förklaringsvariabler rörande individuella egenskaper tas hänsyn till vilket län den arbetssökandes förmedlingskontor tillhör. Det är känt att arbetsförmedlingarnas hantering av enskilda program kan skilja sig åt mellan länen. Innan länsarbetsnämnderna och AMS bildade en gemensam myndighet den 31 december 2007 fattades alla policybeslut av respektive länsarbetsnämnd. Inom respektive län antas förmedlingsverksamheten däremot ske på ett mer likartat sätt.

¹¹⁰ Med inskrivna vid Arbetsförmedlingen avses öppet arbetslösa eller deltagare i något arbetsmarknadspolitiskt program vid aktuellt datum. Vissa har varit inskrivna under hela uppföljningsperioden, andra kan ha varit återinskrivna en eller flera gånger.

¹¹¹ I detta sammanhang antas att de som inte var inskrivna vid mättillfällena hade arbete.

En jämförelse av resultaten före och efter justering för selektion visar således att skillnaden i stödets sysselsättningsutfall minskar efter att hänsyn tagits till selektion. Detta tyder på att deltagarna i stöd till start av näringsverksamhet är en positivt selekterad grupp.

Tabell 8. Effekter för uppföljningsperioden 1 januari 2003 till och med 31 december 2007. En jämförelse av stöd till start av näringsverksamhet med allmänt anställningsstöd¹¹²

Förklaringsvariabel	Sannolikhet att inte vara inskriven vid Arbetsförmedlingen 31/12 2005	Sannolikhet att inte vara inskriven vid Arbetsförmedlingen 31/12 2007	Sannolikhet för övergång till arbete utan stöd vid den första avaktualiseringen	Sannolikhet för övergång till arbete utan stöd fram till 31/12 2007 (avgångsintensitet)	Sannolikhet för återinskrivning vid Arbetsförmedlingen fram till 31/12 2007
Stöd till start av näringsverksamhet	0,110	0,073	0,068	1,46 ¹¹³	-0,272

Källa: Behrenz, Delander och Månsson (2008).

I den fortsatta jämförelsen med allmänt anställningsstöd har det tagits hänsyn till selektion i modellerna för effektskattning där inget annat anges.

Övergång och tidsperiod fram till reguljärt arbete

Som ett komplement till att mäta effekten på sannolikheten att ha ett arbete studeras även effekten på tiden till den första avregistreringen från Arbetsförmedlingen till reguljärt arbete, det vill säga både sannolikheten att övergå till ett reguljärt arbete och övergångstakten. Den skattade effekten på sannolikheten att ha ett arbete utan stöd vid den första avaktualiseringen från Arbetsförmedlingen¹¹⁴ var 6,8 procentenheter högre för deltagare i stöd till start av näringsverksamhet än för dem som hade allmänt anställningsstöd.

Övergångstakten till reguljärt arbete var dessutom högre för personer som fick stöd till start av näringsverksamhet jämfört med allmänt anställningsstöd under den studerade fyraårsperioden efter programdeltagande. Sannolikheten att vid en given tidpunkt övergå till ett arbete var 46 procent högre för deltagare i stöd till start av näringsverksamhet.

¹¹² Stödets effekter skattas med hjälp av en probitmodell. Resultatet motsvarar skillnaden i olika sannolikheter för gruppen deltagare i stöd till start av näringsverksamhet jämfört med gruppen deltagare i allmänt anställningsstöd.

¹¹³ En Cox-regressionsmodell har använts för beräkningen. Siffran utgör värdet på den så kallade hasardkvoten, e^{β} . Att kvoten har ett positivt värde som i detta fall överstiger 1 innebär att övergångstakten till arbete är högre för personer som har deltagit i stöd till start av näringsverksamhet än för deltagare i allmänt anställningsstöd. Värdet 1,46 innebär att sannolikheten att övergå till arbete vid en given tidpunkt i genomsnitt är 46 procent högre för samma grupp $((1,46-1) \times 100 = 46)$.

¹¹⁴ Arbete utan stöd avser här tillsvidareanställning eller att personen har egen näringsverksamhet utan stöd, tidsbegränsad anställning eller fortsatt anställning hos samma arbetsgivare.

Återinskrivning efter reguljärt arbete

Växjö universitet har även studerat andelen återinskrivna personer vid Arbetsförmedlingen bland de som fått arbete utan stöd. Betydligt färre av deltagarna i stöd till start av näringsverksamhet kom tillbaka till Arbetsförmedlingen jämfört med deltagare i allmänt anställningsstöd under en fyraårsperiod efter avslutad programperiod.

Tabell 9. Återinskrivning vid Arbetsförmedlingen under perioden 1 januari 2003 till och med 31 december 2007. Antal personer, andel inom parentes (%). Effekt på summerad inskrivningstid till slutet av 2005 respektive 2007. Antal dagar

Program	Totalt antal personer som någon gång under perioden har avaktualiserats till arbete utan stöd*	varav antal som inte var återinskrivna vid Arbetsförmedlingen till och med 31/12 2007 ^{115*}	varav antal som var återinskrivna vid Arbetsförmedlingen till och med 31/12 2007 ^{116**}	Effekt på summerad inskrivningstid (dagar) till och med 31/12 2005 ^{**}	Effekt på summerad inskrivningstid (dagar) till och med 31/12 2007 ^{**}
Stöd till start av näringsverksamhet	13 454	12 444 (92)	1 010 (8)	-461	-574
Allmänt anställningsstöd	7 785	3 116 (40)	4 669 (60)	-	-

*) Resultat utan kontroll för selektion. **) Resultat efter kontroll för selektion.

Källa: Behrenz, Delander och Månsson (2008).

Vid en första genomgång, utan att hänsyn tas till skillnader i individuella egenskaper hos deltagarna i de olika stödgrupperna, var skillnaden stor avseende andelen deltagare som kom tillbaka till Arbetsförmedlingen efter avslutad stödperiod. Andelen återinskrivna var 8 procent bland deltagarna i stöd till start av näringsverksamhet jämfört med 60 procent i jämförelsegruppen under en fyraårsperiod.

Även efter att hänsyn tagits till sådan selektion var skillnaden påtaglig till det förstnämnda stödets fördel. Sannolikheten att åter vara registrerad som arbetslös vid Arbetsförmedlingen var 27 procentenheter lägre för deltagare i stöd till start av näringsverksamhet (se tabell 8).

Sammanlagd inskrivningstid

Den sammanlagda inskrivningstiden var kortare för deltagare i stöd till start av näringsverksamhet än för deltagare i allmänt anställningsstöd under hela uppföljningsperioden, cirka 460 dagar kortare efter två år och drygt 570 dagar kortare efter fyra år.

¹¹⁵ Ej att jämföra med tabell 4 som avser inskrivningsstatus vid tidpunkten 31 december 2007.

¹¹⁶ Med inskrivna vid Arbetsförmedlingen avses öppet arbetslösa eller deltagare i något arbetsmarknadspolitiskt program. Vissa har varit inskrivna under hela uppföljningsperioden, andra kan ha varit återinskrivna en eller flera gånger.

Sammantagen bedömning

De resultat som har redovisats i avsnitt 5.1.2 indikerar att deltagare i stöd till start av näringsverksamhet fick arbete i större utsträckning och i en snabbare takt än deltagare i allmänt anställningsstöd. Effekter har även studerats över en längre period när det gäller förekomsten av och längden på nya arbetslöshetsperioder, då ett av de arbetsmarknadspolitiska målen är att programinsatser ska leda till varaktiga arbeten och kortare framtida arbetslöshetsperioder. Sannolikheten var lägre för att deltagarna i stöd till start av näringsverksamhet kom tillbaka till Arbetsförmedlingen än för deltagare i det allmänna anställningsstödet. Dessutom var den sammanlagda inskrivningstiden som arbetssökande kortare för den förstnämnda gruppen.

5.2 Konkurrensnedvridningar och dödviktseffekter

Riksrevisionen har i en enkätundersökning ställt frågor till personer som någon gång under 2006 och/eller 2007 fått stöd till start av näringsverksamhet. Syftet var bland annat att få en bedömning av de intervjuade företagens branschtillhörighet och marknads- och konkurrenssituation. I enkäten ställdes också en fråga om deltagaren skulle ha startat företag även utan stöd, vilket ger en uppskattning av den så kallade dödviktseffekten (se avsnitt 3.1.5).

Tidigare erfarenhet av näringsverksamhet

En majoritet av dem som fick stöd, 65 procent, saknade tidigare erfarenhet av att driva eget företag. 16 procent av deltagarna hade erfarenhet upp till tre år, medan närmare en femtedel hade tre års erfarenhet eller längre.

Bransch

Enligt Riksrevisionens enkätundersökning har den största andelen deltagare, 39 procent, startat företag inom kategorin övrig tjänsteverksamhet.¹¹⁷ Information och kommunikation samt handel är två andra branscher som är relativt vanliga.

---

¹¹⁷ I enkäten delas tjänsteverksamheten upp i två delar: information och kommunikation respektive övrig tjänsteverksamhet. Med den sistnämnda avses finans och försäkring, fastighet, juridik, ekonomi, teknik, stödtjänster inom uthyrning, fastighetsservice och resor, utbildning, vård och omsorg samt övrig serviceverksamhet.

Tabell 10. Programdeltagarens svar på frågan: "Vilken bransch är du verksam inom?"

Bransch	Andel (%)
Industri	8,3
Bygg	9,9
Handel	17
Hotell och restaurang	5,8
Taxirörelse	1,9
Information och kommunikation	18,6
Övrig tjänsteverksamhet	38,5
Totalt	100

Källa: Riksrevisionens enkät.

Marknadsinriktning

Bland de nystartade stödföretagen var det, enligt enkätundersökningen, vanligast med verksamhet mot den lokala marknaden. Närmare 63 procent hade denna marknadsinriktning. Drygt 19 procent arbetade enbart inom en nationell marknad, och knappt 13 procent bedrev verksamhet inom fler än en marknad. Den vanligaste marknadskombinationen var verksamhet mot lokal och nationell marknad.

Tabell 11. Programdeltagarens svar på frågan: "Vilken marknad är du verksam inom?"

Marknad	Antal	Andel (%)
Lokal	181	62,8
Nationell	56	19,4
Internationell	15	5,2
Lokal/nationell	16	5,6
Nationell/internationell	8	2,8
Lokal/internationell	5	1,7
Lokal/nationell/internationell	7	2,4
Totalt	288	100

Källa: Riksrevisionens enkät.

Vid en jämförelse mellan bransch och marknadsinriktning var den vanligaste kombinationen företag inom tjänsteverksamhet eller handel med inriktning mot lokal marknad.

Tabell 12. Programdeltagarens svar på frågan: "Vilken marknad är du verksam inom?" Ett eller flera svarsalternativ, fördelat på bransch. Antal

Bransch	Lokal	Nationell	Internationell
Industri	13	11	6
Bygg	26	5	2
Handel	33	20	1
Hotell och restaurang	15	3	1
Taxirörelse	6	1	1
Information och kommunikation	30	29	17
Övrig tjänsteverksamhet	93	34	11
Totalt	216	103	39

Källa: Riksrevisionens enkät.

Konkurrenssituation enligt Riksrevisionens enkät

På frågan om hur deltagaren uppfattade konkurrenssituationen inom verksamheten då företaget startades, svarade hälften att den varken var stark eller svag. Närmare 26 procent uppgav att konkurrensen var stark, vilket skulle kunna tyda på att det fanns många företag med liknande verksamhet. Drygt en femtedel av deltagarna upplevde konkurrensen som svag, en indikation på att företagen med liknande verksamhet var ganska få.

Tabell 13. Programdeltagarens svar på frågan: "Hur bedömde du konkurrenssituationen inom din verksamhet då du fick stöd för start av näringsverksamhet?"

Bedömd konkurrenssituation	Antal	Andel (%)
Stark	74	25,6
Medel	144	49,8
Svag	61	21,1
Har ingen uppfattning	10	3,5
Totalt	289	100

Källa: Riksrevisionens enkät.

Fördelat på marknadsinriktning uppfattades konkurrenssituationen ganska lika bland deltagarna. Andelen deltagare som uppgav en balanserad konkurrenssituation (svarsalternativet "medel") var något högre bland dem som arbetade inom en nationell marknad.

Eventuella snedvridande effekter på konkurrensen är troligen större på en lokal marknad med få aktörer och särskilt för tjänsteproducerande företag.¹¹⁸ Risken är att företag som inte får stöd trängs undan från marknaden. I enkäten uppfattade 23 procent av de deltagare som var verksamma på en lokal marknad konkurrensen som relativt svag.

¹¹⁸ Falkenhall m.fl. (2003), s. 23. En marknad med få aktörer behöver emellertid inte per automatik innebära att konkurrensen är svag. Vidare finns det även risk för konkurrensnedvridningar i en starkt konkurrensutsatt marknad.

Tabell 14. Programdeltagarens svar på frågan: "Hur bedömde du konkurrenssituationen inom din verksamhet då du fick stöd för start av näringsverksamhet?" Fördelat på marknadsinriktning. Antal, andel inom parentes (%)

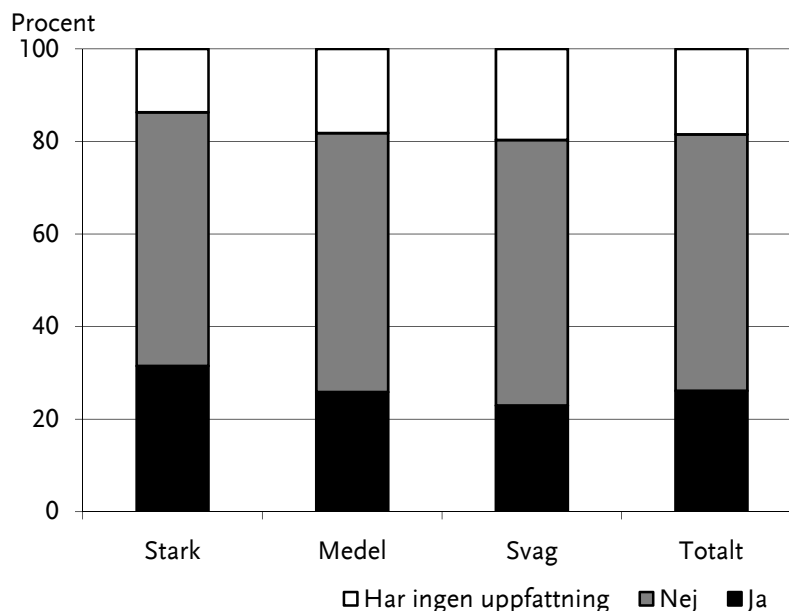
Marknad	Stark konkurrens	Medel	Svag konkurrens	Har ingen uppfattning
Lokal	55 (26)	97 (47)	47 (23)	9 (4)
Nationell	21 (24)	47 (55)	16 (17)	2 (2)
Internationell	9 (26,5)	16 (47)	9 (26,5)	0 (0)
Totalt	85 (26)	160 (49)	72 (22)	11 (3)

Källa: Riksrevisionens enkät.

I enkäten ställdes också en fråga till deltagarna om de anser att stödet hade gett dem några fördelar framför konkurrenterna. Över hälften upplevde att de inte hade fått några fördelar gentemot konkurrenterna genom stödet. Drygt en fjärdedel uppgav att stödet gett dem en fördel jämfört med övriga som inte fått stöd. Det är en något lägre siffra jämfört med en studie från Riksdagens revisorer, där närmare en tredjedel, 32 procent, angav att stödet gett en fördel framför konkurrenterna¹¹⁹.

Andelen deltagare med företag i en stark konkurrenssituation som upplevde fördelar med stödet var cirka 31 procent. Andelen var något lägre, knappt en fjärdedel, bland deltagarna med företag i en marknad där konkurrensen upplevdes som svag.

Figur 3. Programdeltagarens svar på frågan: "Anser du att stödet har gett dig fördelar framför konkurrenterna?" Fördelat på bedömd konkurrenssituation. Andel (%)

Källa: Riksrevisionens enkät.

¹¹⁹ Riksdagens revisorer (1997), s. 47.

Den främsta fördelen med stödet uppgavs vara att det gav deltagarna en tryggad inkomst. Andra fördelar som lägre priser, mer marknadsföring och bättre service till kunden är inte lika vanligt förekommande bland enkätsvaren.¹²⁰

Sammantaget indikerar enkätresultaten att stödet kan ge en fördel för företaget, men detta behöver inte innebära att det har skett en betydande konkurrensnedvridning. Det finns dock risk för att det i vissa fall förekommer snedvridande effekter på konkurrensen på lokal nivå eftersom det genomsnittliga företaget med stöd bedriver tjänsteproducerande verksamhet på en lokal marknad. Enligt Riksrevisionens enkät var 63 procent av deltagarna verksamma inom en lokal marknad, och bland dessa upplevde 23 procent att marknaden var svag, en indikation på få aktörer. Detta motsvarade 14 procent av det totala antalet deltagare i undersökningen. Risken för undanträngning är troligen störst på en lokal marknad med få aktörer och i synnerhet för tjänsteproducerande företag.¹²¹

Skattad konkurrensnedvridning enligt registerdata

I Riksrevisionens uppdrag till Växjö universitet ingick att studera stödets direkta undanträngningseffekter i form av konkurrensnedvridning. Omfattningen av dessa undanträngningseffekter har emellertid inte kunnat beläggas. Den främsta svårigheten har varit att få skattningsresultat som är både hållbara och rimliga. Trots att forskarna har tagit hänsyn till tidigare påvisade metodproblem och använt sig av en rad olika skattningsmetoder har inte resultaten varit tillräckligt stabila. Resultaten i skattningsförsöken har inte varit statistiskt signifikanta med mer än 50 procents säkerhet. Detta medför att resultaten inte presenteras i studien.

En möjlig förklaring till problemet med instabila data kan vara att det under observationsperioden 1996–2006 har skett en alltför liten variation i till exempel programvolymerna mellan olika år (trots den förändring som beskrivits i avsnitt 2.3), vilket gör att effekterna inte kan identifieras. En annan förklaring kan vara att studiens uppsättning av kontrollvariabler för påverkan av andra faktorer inte är tillräckliga för den period som studeras.¹²²

Skattad dödviktseffekt enligt Riksrevisionens enkät

I Riksrevisionens enkät ställdes en fråga till deltagarna om de hade startat sitt företag även utan stöd. Frågan syftade till att mäta hur stor andel som hade startat företag ändå, det vill säga dödviktseffekten. Av dem som svarat

---

¹²⁰ Enligt enkäten uppgav 68 personer en tryggad inkomst av samtliga 76 personer som upplevde konkurrensfördelar. 6 uppgav sänkta priser och 12 kunde erbjuda bättre service. Frågan tillät fler än ett svarsalternativ.

¹²¹ Falkenhall m.fl. (2003), s. 23.

¹²² För mer information, se Behrenz, Delander och Månsson (2008), s. 59 ff.

uppgav 41 procent att de hade startat verksamhet utan stöd. En nästan lika hög andel, 38 procent, var tveksamma till om de hade startat företag utan stöd. I denna grupp kan det tänkas finnas ett antal individer som hade startat företag även om de inte haft möjligheten att motta stödet. Detta skulle kunna tolkas som att dödvikten till och med var större i gruppen. Samtidigt kan det finnas skäl att tro att deltagarna i efterhand kan underskatta stödets betydelse för att de startat företag, vilket skulle innebära en överskattning av dödviktseffekten. Det kan nämligen inte uteslutas att deltagarna överskattar den egna betydelsen för den verksamhet som de deltar i.¹²³ Skattningar av dödviktens storlek i tidigare enkätundersökningar har pendlat mellan 30 och 50 procent.¹²⁴

Tabell 15. Programdeltagarens svar på frågan: "Skulle du startat verksamhet utan Arbetsförmedlingens stöd till start av näringsverksamhet?" Fördelat på marknadsinriktning. Antal, andel inom parentes (%)

Marknad	Ja	Tveksamt	Nej	Totalt
Lokal	80 (39)	80 (39)	47 (23)	207 (100)
Nationell	36 (42)	35 (41)	15 (17)	86 (100)
Internationell	17 (50)	13 (38)	4 (12)	34 (100)
Totalt	133 (41)	128 (38)	66 (21)	327 (100)

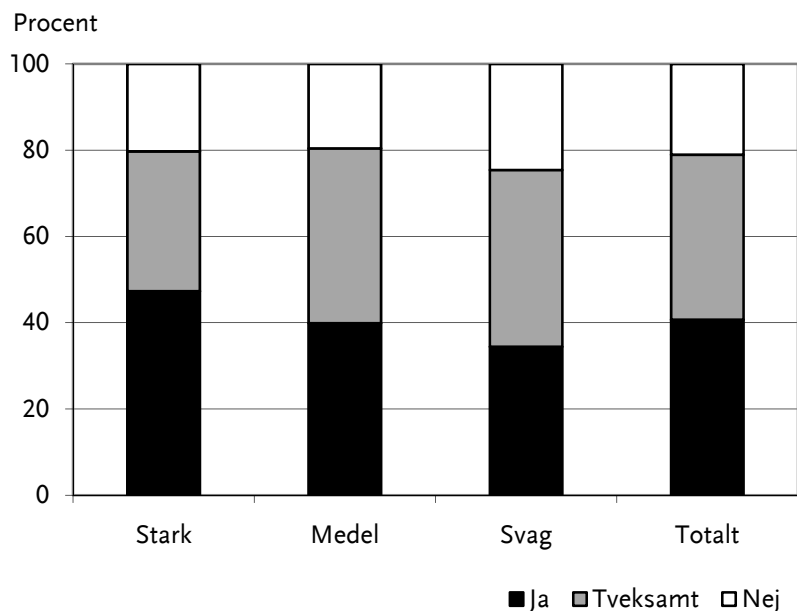
Källa: Riksrevisionens enkät.

Det har inte angetts några större skillnader mellan deltagare som har verksamhet mot lokala och nationella marknader när det gäller frågan om företaget hade startat utan bidrag. Andelen som angav att de hade startat verksamhet utan bidrag var något högre bland företag med inriktning mot nationell marknad och högst bland företagen med internationell inriktning, 50 procent. Antalet deltagare med verksamhet med denna marknadsinriktning var dock få.

¹²³ Calmfors m.fl. (2002), s. 56.

¹²⁴ Falkenhall m.fl. (2003), s. 24.

Figur 4. Programdeltagarens svar på frågan: "Skulle du startat verksamhet utan Arbetsförmedlingens stöd till start av näringsverksamhet?" Fördelat på bedömd konkurrenssituation. Andel (%)

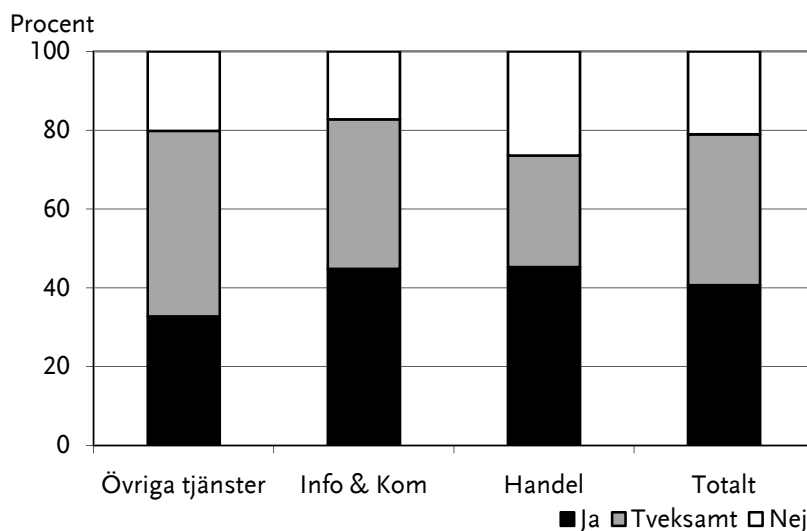
Anm: Svartalernativet "Har ingen uppfattning" gällande bedömd konkurrenssituation redovisas inte i figuren på grund av för få svar.

Källa: Riksrevisionens enkät.

Enligt deltagarna hade närmare hälften, 47 procent, av företagen i en starkt konkurrenssatt verksamhet startats även utan bidrag. De företagare som upplevde en balanserad eller svag konkurrenssituation var mer tveksamma till om de hade startat företag utan stöd.

Andelen deltagare som uppgav att de hade startat företag även utan stöd var något högre inom handeln och informations- och kommunikationsbranschen än i andra branscher, vardera 45 procent. Inom övrig tjänsteverksamhet var andelen lägre, 33 procent. Samtidigt var andelen tveksamma högre inom samma bransch, 47 procent, än bland övriga deltagare.

Figur 5. Programdeltagarens svar på frågan: "Skulle du startat verksamhet utan Arbetsförmedlingens stöd till start av näringsverksamhet?" Fördelat på de tre största branscherna. Andel (%)

Källa: Riksrevisionens enkät.

Skattad dödviktseffekt enligt registerdata

Växjö universitet har gjort en skattning av dödviktseffekten baserad på registerdata från SCB. En jämförelsegrupp, som har tagits fram ur ett matchat urval av personer som inte har fått stöd till start av näringsverksamhet¹²⁵, har använts för skattningen. Uppgifter har sedan inhämtats via SCB:s registerdata över vilka av dessa personer som startade företag under perioden 2003–2006, vilket var 23 procent¹²⁶. Eftersom det handlar om personer som är jämförbara med stöddeltagare kan det antas att drygt en femtedel av deltagarna också hade startat företag utan stöd. Skattningen av dödvikten i Växjöstudien är lägre än flertalet studier som har gjorts av dödviktseffekten, däribland Riksrevisionens aktuella enkätundersökning.

5.3 Sammanfattning

Detta kapitel syftar till att besvara revisionsfrågorna om huruvida stöd till start av näringsverksamhet är effektivare än öppen arbetslöshet eller deltagande i övriga program samt i vilken utsträckning stödet är förenat med dödviktseffekter och konkurrenssnedvridningar. Som grund står en utvärdering som Växjö universitet har genomfört på uppdrag av

¹²⁵ Matchningen är densamma som i jämförelsen med öppen arbetslöshet eller deltagande i övriga arbetsmarknadspolitiska program, se avsnitt 5.1.1.

¹²⁶ När Växjörapporten skrevs fanns endast SCB-data tillgängliga till och med 2006.

Riksrevisionen för att skatta stödets individeffekter och ovan nämnda negativa effekter. Riksrevisionen har också genomfört en kompletterande enkätundersökning bland deltagare i stödet.

5.3.1 Stödets individeffekter

Enligt den utvärdering av stöd till start av näringsverksamhet som Växjö universitet har utfört på uppdrag av Riksrevisionen framstår stödet som ett framgångsrikt program för deltagaren. Det är effektivt både i jämförelse med alternativet öppen arbetslöshet eller deltagande i övriga program och i jämförelse med allmänt anställningsstöd. Jämförelsen med det förstnämnda alternativet baseras på ett matchat urval av personer, där den ena gruppen hade stödet under 2003 medan den andra inte tagit del av det. I jämförelsen med allmänt anställningsstöd har hänsyn till eventuella skillnader i egenskaper mellan grupperna i stället tagits vid varje enskild effektskattning. Samtliga redovisade resultat är signifikanta på 1-procentsnivån, vilket innebär att stödet högst sannolikt har faktiska positiva effekter.

I jämförelse med att vara öppet arbetslös eller i andra program

Deltagare i stöd till start av näringsverksamhet hade större chans att ha reguljära arbeten efter deltagandet jämfört med gruppen arbetslösa. Den genomsnittliga effekten av att ha fått stödet var 46 procent högre sannolikhet att inte vara inskriven vid Arbetsförmedlingen två år senare respektive 20 procent högre efter fyra år. Vidare var övergången från Arbetsförmedlingen till reguljära arbeten större för stöddeltagarna, 85 procent under den sammanlagda uppföljningsperioden på fyra år jämfört med 63 procent för gruppen arbetslösa. Detta motsvarar en skillnad på 35 procent till stödets fördel.

Deltagare i stödet hade också betydligt kortare sammanlagda inskrivningstider¹²⁷ vid Arbetsförmedlingen jämfört med öppet arbetslösa eller deltagare i övriga program, en skillnad på 118 dagar i genomsnitt. Slutligen kom färre stöddeltagare tillbaka till Arbetsförmedlingen jämfört med gruppen arbetslösa. Andelen återinskrivna personer var 15 procent under fyra år efter deltagande i stödet. Motsvarande siffra var 35 procent för jämförelsegruppen, vilket ger en effekt på 20 procentenheter till fördel för stödet.

---

¹²⁷ Inskrivningstiden avser perioden från den 1 januari 2003 till och med den 31 december 2005 respektive den 31 december 2007. Inskrivningstiden bryts då den arbetssökande avaktualiseras från Arbetsförmedlingen.

I jämförelse med allmänt anställningsstöd

Stöd till start av näringsverksamhet har positiva effekter på sysselsättningen även i jämförelse med det allmänna anställningsstödet. Sannolikheten att inte vara inskriven vid Arbetsförmedlingen vid de båda uppföljningstidpunkterna var större för personer som fått stöd till start av näringsverksamhet än för dem som varit anställda med allmänt anställningsstöd. Den skattade effekten var 11 procentenheter högre två år senare och drygt 7 procentenheter högre efter fyra år. Vidare var övergångstakten till reguljärt arbete högre för personer som fått stöd till start av näringsverksamhet än för personer som fått allmänt anställningsstöd. Sannolikheten att vid en given tidpunkt ha ett reguljärt arbete var 46 procent högre för den förstnämnda gruppen.

Den sammanlagda inskrivningstiden var dessutom kortare för deltagare i stöd till start av näringsverksamhet än för personer med allmänt anställningsstöd, 460 dagar kortare efter två år och 570 dagar efter fyra år. Sannolikheten att komma tillbaka till Arbetsförmedlingen inom en fyraårsperiod var också betydligt lägre, 27 procentenheter, i den förstnämnda gruppen.

5.3.2 Dödviktseffekter

I Riksrevisionens enkät till deltagare som fått stöd till start av näringsverksamhet uppgav cirka fyra av tio deltagare, 41 procent, att de hade startat verksamhet även utan stöd. Nästan lika många var tveksamma till samma fråga, vilket skulle kunna tolkas som att dödvikten till och med var större i gruppen. Samtidigt kan det finnas skäl att tro att deltagarna i efterhand kan underskatta stödets betydelse för att de startat företag, vilket skulle innebära en överskattning av dödviktseffekten.

Växjö universitet har samtidigt, genom en registerbaserad studie, skattat stödets dödviktseffekter till drygt 20 procent. Sannolikt ligger den faktiska dödviktseffekten närmare den senare skattningen, eftersom resultatet är hämtat utifrån registerdata och ett noggrant matchat urval. De ekonometriska studierna av undanträngningens storlek är betydligt färre än enkätundersökningarna i tidigare forskning och utvärdering.

5.3.3 Konkurrenssnedvridningar

Drygt en fjärdedel av de tillfrågade personerna i Riksrevisionens enkät uppgav att stöd till start av näringsverksamhet gav dem en fördel jämfört med konkurrenterna. En övervägande majoritet av dessa angav att de främst fick sin inkomst tryggad med hjälp av stödet. Få deltagare uppgav att deras priser kunde sänkas eller att de kunde erbjuda bättre service.

Sammantaget ger ovanstående resultat en indikation om att stödet kan ge en fördel för företaget, men det behöver inte betyda att det har skett en betydande konkurrensnedvridning. Det finns dock risk för att det i vissa fall förekommer snedvridande effekter på konkurrensen på lokal nivå eftersom det genomsnittliga företaget med stöd bedriver tjänsteproducerande verksamhet på en lokal marknad. Enligt Riksrevisionens enkät var 63 procent av deltagarna verksamma inom en lokal marknad. Av dessa upplevde 23 procent att konkurrensen på marknaden var svag, vilket skulle kunna innebära att den innehöll få aktörer. Risken för konkurrensnedvridning är troligen störst på en lokal marknad med få aktörer och gäller särskilt för tjänsteproducerande företag.

Riksrevisionen har även, med hjälp av Växjö universitet, försökt att skatta stödets konkurrensnedvridande effekter utifrån registerdata. Datan visade sig emellertid inte vara tillräckligt stabil för att detta skulle vara möjligt.

6 Slutsatser och rekommendationer

Det har genomförts relativt få effektutvärderingar av stöd till start av näringsverksamhet. De effektstudier som finns visar att stödet är framgångsrikt i jämförelse med andra program när det gäller individers möjligheter att få ett arbete. Det råder emellertid brist på analyser av stödets positiva sysselsättningseffekter och olika negativa undanträngningseffekter i en och samma studie. Vidare har endast en tidigare studie genomförts om effekten av att delta i programmet jämfört med alternativet att fortsätta att vara öppet arbetslös eller att delta i övriga program¹²⁸.

Syftet med denna granskning har varit att undersöka såväl positiva som negativa effekter av stödet. Granskningen har även undersökt om och hur stödet har följts upp och utvärderats av regeringen och Arbetsförmedlingen.

Riksrevisionen kan konstatera att stöd till start av näringsverksamhet är ett relativt framgångsrikt program för individen. Det är effektivt både i jämförelse med alternativet att vara öppet arbetslös eller att delta i övriga program och i jämförelse med deltagande i allmänt anställningsstöd. Stödet är emellertid också förenat med undanträngningseffekter i form av dödviktseffekter och troligtvis även konkurrensnedvridningar. Riksrevisionen kan också konstatera att det finns brister i stödets uppföljning och utvärdering.

Nedan redovisas närmare Riksrevisionens iakttagelser och bedömningar av stödets effekter och hur stödet har följts upp och utvärderats av regeringen och Arbetsförmedlingen.

6.1 Stödet är effektivt för deltagarnas sysselsättning

Riksrevisionen har anlitat Växjö universitet för att genomföra en registerbaserad studie av stödets effekter. Resultaten baseras på ett matchat urval av personer som fick stödet under 2003 och som sedan följts upp under en sammanlagd tid på fyra år, till och med 2007.¹²⁹ Matchningen innebär att resultaten har hämtats för ett urval av stöddeltagare och deras jämförelseindivider av icke-deltagare som utifrån registeruppgifterna hade samma statistiska sannolikhet att delta i stödet 2003, oavsett om de faktiskt deltog

¹²⁸ I en AMS-rapport (Okeke (2000)) har en effektstudie gjorts av stödet i jämförelse med alternativet att vara öppet arbetslös. Här har dock uppföljningen gjorts ett år efter avslutad stödperiod, vilket framstår vara en för kort period för en djupare analys av stödets effekter.

¹²⁹ Samtliga redovisade resultat är signifikanta på 1-procentsnivån, vilket innebär att det högst sannolikt föreligger faktiska positiva skillnader som beror på stödet. I de analyser där matchning inte har använts har det genomgående tagits hänsyn till eventuella skillnader i egenskaper hos deltagarna och deras jämförelsegrupper direkt i effektskattningarna.

eller ej. På så vis kan alla skillnader i resultat mellan grupperna antas bero på själva insatsen, och inte på olika egenskaper mellan grupperna.

Stödet är effektivt i jämförelse med arbetslöshet

Stödet har entydigt positiva effekter på sysselsättningen i jämförelse med att vara öppet arbetslös eller att delta i övriga program:

- Deltagarna hade större chans att ha reguljära (osubventionerade) arbeten några år efter avslutad stödperiod. Den genomsnittliga effekten av att ha fått stödet var 25 procentenheter högre sannolikhet att inte vara inskriven vid Arbetsförmedlingen två år efter deltagandet respektive 14 procentenheter högre efter fyra år.
- Andelen övergångar från Arbetsförmedlingen till reguljära arbeten var större för stöddeltagarna, 85 procent under den sammanlagda uppföljningsperioden på fyra år jämfört med 63 procent för gruppen arbetslösa. Detta motsvarar en effekt på 22 procentenheter till stödets fördel.
- Deltagarna hade kortare sammanlagda inskrivningstider¹³⁰ vid Arbetsförmedlingen fram till reguljära anställningar. Skillnaden var i genomsnitt 118 dagar färre.
- Deltagarna hade kortare sammanlagda inskrivningstider under hela uppföljningsperioden. Skillnaden var 375 dagar till stödets fördel.
- Rundgången till Arbetsförmedlingen var lägre bland deltagarna, det vill säga färre stöddeltagare återinskrevs vid Arbetsförmedlingen efter reguljära anställningar. Andelen återinskrivna personer var i genomsnitt 20 procentenheter lägre fyra år efter deltagandet.

Stödet är effektivt i jämförelse med allmänt anställningsstöd

Stöd till start av näringsverksamhet har entydigt positiva effekter på sysselsättningen även i jämförelse med allmänt anställningsstöd, som räknas som ett framgångsrikt program när det gäller möjligheten att få och behålla ett arbete jämfört med andra arbetsmarknadspolitiska program. Deltagarna i stöd till start av näringsverksamhet uppvisade genomgående bättre resultat:

- De hade större sannolikhet att inte vara inskrivna vid Arbetsförmedlingen vid två olika uppföljningstidpunkter. Den skattade effekten var 11 procentenheter högre två år efter deltagandet och 7 procentenheter högre efter fyra år.

---

¹³⁰ Inskrivningstiden avser perioden från den 1 januari 2003 till och med den 31 december 2007. Tiden bryts då den arbetssökande avaktualiseras från Arbetsförmedlingen.

- De hade större chans att få reguljära arbeten. Sannolikheten att vid det första avaktualiseringstillfället från Arbetsförmedlingen ha fått ett reguljärt arbete var 6,8 procentenheter högre. Övergången till arbete skedde dessutom snabbare. Sannolikheten att vid en given tidpunkt ha ett reguljärt arbete var i genomsnitt 46 procent högre fram till slutet av 2007.¹³¹
- De hade kortare sammanlagda inskrivningstider vid Arbetsförmedlingen. Skillnaden var cirka 460 dagar efter två år och drygt 570 dagar kortare efter fyra år.
- De hade lägre risk för rundgång, det vill säga återinskrivning vid Arbetsförmedlingen. Sannolikheten för att komma tillbaka till Arbetsförmedlingen som arbetslös under den sammanlagda uppföljningsperioden på fyra år var cirka 27 procentenheter lägre.

Ovanstående analys visar att stöd till start av näringsverksamhet har bättre effekter på sysselsättningen än det allmänna anställningsstödet. Den styrker dessutom bedömningen att stödet är ett effektivt program, eftersom anställningsstödet enligt tidigare studier har visat sig vara ett relativt framgångsrikt program.

6.2 Stödet har även negativa effekter

Samtidigt som stödet framstår som effektivt för deltagarnas framtida sysselsättning är det också sammanknipat med ett antal negativa effekter. I denna granskning har stödets dödviktseffekter och dess konkurrenssnedvridande effekter undersökts. Dödviktseffekten motsvarar i detta fall andelen deltagare som hade startat företag även utan stöd, det vill säga där staten har subventionerat verksamheten i onödan. Konkurrenssnedvridning kan uppstå när företag med stöd skaffar sig en konkurrensfördel i förhållande till företag inom samma bransch som inte har fått något stöd, vilket i sin tur skulle kunna leda till att de senare trängs undan.

Dödviktseffekter

Växjö universitet har skattat stödets dödviktseffekt till drygt 20 procent via registerdata, medan Riksrevisionens enkätundersökning bland deltagare indikerar att den är cirka 40 procent. Riksrevisionens resultat ligger i linje med tidigare enkätundersökningar, där dödviktseffekten har hamnat inom intervallet 30–50 procent.

¹³¹ Värdena 46 procent och 6,8 procentenheter är framtagna från olika skattningsmodeller (Cox-regression respektive probit) och kan inte jämföras med varandra. De indikerar emellertid samma sak; ett positivt utfall för gruppen stöd till start av näringsverksamhet.

Skillnaden mellan de bägge typerna av undersökningsresultat kan förklaras av att metoderna för att bedöma dödvikten skiljer sig åt. Enkätresultatet är sannolikt en överskattning av dödvikten eftersom det grundar sig på deltagarnas bedömning. Det kan nämligen inte uteslutas att deltagarna överskattar den egna betydelsen för den verksamhet som de deltar i.¹³² Om den sanna dödvikten ligger närmare den registerbaserade skattningen hade sju till åtta deltagare av sammanlagt tio inte startat näringsverksamhet utan stödet.

Konkurrensnedvridande effekter

I Riksrevisionens enkätundersökning uppgav drygt var fjärde deltagare att stödet hade gett dem en fördel gentemot konkurrenterna. Detta behöver emellertid inte innebära att det har skett en betydande konkurrensnedvridning eftersom stödet främst utgjorde en tryggad försörjning för deltagaren. Det finns dock risk för att det i vissa fall förekommer snedvridande effekter på konkurrensen på lokal nivå eftersom det genomsnittliga företaget med stöd bedriver tjänsteproducerande verksamhet på en lokal marknad. Enligt enkäten var 63 procent verksamma inom en lokal marknad och bland dessa upplevde 23 procent att marknaden var svag, vilket skulle kunna tyda på få verksamma aktörer. Risken för undanträngning är troligen störst på en lokal marknad med få aktörer och i synnerhet för tjänsteproducerande företag.

Riksrevisionen har även, med hjälp av Växjö universitet, försökt att skatta stödets konkurrensnedvridande effekter utifrån registerdata. Datan visade sig emellertid inte vara tillräckligt stabil för att detta skulle vara möjligt (se avsnitt 5.2).

6.3 Sammantagen bedömning

Riksrevisionens slutsats är att stöd till start av näringsverksamhet har bättre sysselsättningseffekter för individen både i jämförelse med arbetslöshet och med allmänt anställningsstöd. Det sistnämnda stödet avskaffades i juli 2007 men har likheter med en typ av anställningsstöd som tillämpas i dag, nämligen nystartsjobb. Vidare är det möjligt att vissa av stödföretagen på sikt anställer andra personer, vilket skulle innebära att stödets sysselsättningseffekter förstärks ytterligare.

Samtidigt är stödet även förenat med negativa effekter. Enligt en analys utifrån registerdata är stödets dödviktseffekter drygt 20 procent. Däremot framstår det inte som troligt att stödet har några substitutionseffekter, till

---

¹³² Calmfors m.fl. (2002), s. 56.

skillnad mot subventionerade anställningar som till exempel anställningsstöd (se avsnitt 3.1.5). Någon tillförlitlig skattning av stödets konkurrensnedvridande effekter har inte kunnat göras utifrån registerdata, men Riksrevisionens enkätundersökning visar att deltagarna i viss utsträckning har upplevt stödet som en fördel gentemot andra företag. Detta indikerar att stödet i vissa fall kan medföra snedvridande effekter på konkurrensen på lokal nivå eftersom det genomsnittliga företaget med stöd bedriver tjänstproducerande verksamhet på en lokal marknad. Det är viktigt att Arbetsförmedlingen så långt som möjligt reducerar stödets negativa effekter i sin handläggning. Detta kräver god förmåga att urskilja personer som kommer att starta företag även utan stöd samt god kunskap om den lokala arbetsmarknaden och om stödets olika effekter.

Sammantaget är Riksrevisionens bedömning att stödet har positiva effekter och att det förefaller vara ett framgångsrikt program, även om det också är förenat med vissa negativa effekter. Under senare år har emellertid programvolymen minskat betydligt. Att volymen för närvarande är relativt liten skulle kunna innebära att stödet i högre utsträckning tillfaller särskilt lämpade individer än om volymen vore större. Med andra ord skulle nyttan av varje nytt stöd sannolikt inte vara lika stor vid betydligt större volymer. Enligt Riksrevisionens bedömning bör det dock finnas utrymme för att expandera volymen. Riksrevisionen anser att stödet i högre utsträckning bör prioriteras bland de arbetsmarknadspolitiska programmen, med fortsatt hänsyn till att stödet riktar sig till lämpliga personer.

6.4 Bristande utvärdering av stödet

Det övergripande målet för arbetsmarknadspolitiken är att de arbetsmarknadspolitiska insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad.¹³³ En förutsättning för detta är att regeringen och Arbetsförmedlingen har goda kunskaper om effekterna av olika insatser och arbetsmarknadspolitiska program.

Arbetsförmedlingen ska enligt sin instruktion analysera, följa upp och utvärdera hur de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna påverkar arbetsmarknadens funktionssätt¹³⁴. Regeringen har också framfört att den arbetsmarknadspolitiska verksamhetens insatser avsevärt ska förbättras, genom att utveckla och prioritera uppföljning och utvärdering inom berörda myndigheter. Vidare visar Riksrevisionens genomgång av

¹³³ Se till exempel 2006/07:1 utgiftsområde 13 s. 54, bet. 2006/07:AU5 s. 13, rskr. 2006/07:88. Målet har även framförts i prop. 2008/09:1 utgiftsområde 14 s. 24.

¹³⁴ 4 § fjärde stycket förordningen (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen.

budgetpropositionerna för 1997 till 2008 att regeringen påtalat att stödet har negativa effekter såsom konkurrensnedvridning och undanträngning.

Senast Arbetsförmedlingen på eget initiativ utvärderade stödets sysselsättningseffekter var år 2000. Arbetsförmedlingen har emellertid börjat mäta programeffekter för grupper av program i arbetsmarknadsrapporterna från och med 2007.¹³⁵ Stöd till start av näringsverksamhet särredovisas dock inte utan ingår tillsammans med andra sysselsättningsnära program i en större grupp. Som argument för en gruppvis redovisning menar myndigheten att dessa program har förändrats över tid när det gäller innehåll, målgrupper och volymer. Riksrevisionens uppfattning är däremot att stöd till start av näringsverksamhet är ett tämligen oförändrat program sett till innehåll och målgrupp och som därmed med fördel skulle kunna studeras och redovisas separat. Riksrevisionen anser också att programmets sysselsättningseffekter bör mätas över en längre tid än den nuvarande uppföljningsperioden på ett år, vilket är en för kort period för att mer ingående mäta stödets effekter.

Arbetsförmedlingen ska beakta risken för undanträngning och konkurrensnedvridning vid hanteringen av stödet. Myndighetens kunskaper om stödets negativa effekter torde dock vara begränsade eftersom det inte har genomförts sådana utvärderingar. Riksrevisionen anser att detta sannolikt innebär att Arbetsförmedlingen inte tillräckligt effektivt kan motverka undanträngning och konkurrensnedvridning till följd av stödet. Med anledning av detta, samt för att ytterligare kunna förbättra stödets positiva effekter, bör Arbetsförmedlingen genomföra relevanta utvärderingar av stödet. Kunskap om effekterna av olika arbetsmarknadspolitiska program kan också ge regeringen bättre förutsättningar att uppnå målet för arbetsmarknadspolitiken om en väl fungerande arbetsmarknad.

6.5 Uppföljningen bör förbättras

De lokala uppföljningar som görs inom Arbetsförmedlingen varierar i omfattning, kvalitet och dokumentation mellan förmedlingskontoren. Dessa uppföljningar utförs dessutom främst inom stödperioden, som är på högst sex månader. Riksrevisionen anser att Arbetsförmedlingens uppföljning av stödet bör förbättras, bland annat genom att uppföljningsperioden förlängs för att bättre kunna avgöra företagets lönsamhet och möjligheter till sysselsättning.

Varje programbeslut på Arbetsförmedlingen bygger på kunskaper om den lokala och regionala arbetsmarknaden. Mer enhetliga uppföljningsrutiner med förlängda uppföljningsperioder skulle, tillsammans med

---

¹³⁵ AMS (2007b), AMS (2007c) och Arbetsförmedlingen (2008a).

relevanta utvärderingar av stödet, kunna ge handläggaren ett bättre kunskapsstöd för framtida programbeslut. Detta skulle i sin tur kunna medföra såväl att stödets positiva effekter förbättras ytterligare som att dess negativa effekter reduceras.

6.6 Riksrevisionens rekommendationer

Riksrevisionen rekommenderar regeringen att

- skaffa bättre kunskap om effekterna av olika arbetsmarknadspolitiska program för att bättre kunna uppfylla och återrapportera målet för arbetsmarknadspolitiken om en väl fungerande arbetsmarknad.

Riksrevisionen rekommenderar även Arbetsförmedlingen att

- i högre utsträckning prioritera stöd till start av näringsverksamhet bland de arbetsmarknadspolitiska programmen i syfte att effektivisera arbetsmarknadspolitiken. Enligt Riksrevisionen kan detta ske inom den befintliga anslagsbudgeten för arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd,
- erbjuda den beslutande handläggaren ett bättre kunskapsstöd kring arbetsmarknadens funktionssätt och programeffekter i syfte att förbättra stödets positiva effekter och reducera dess negativa effekter,
- i sitt påbörjade arbete med att mäta programeffekter särredovisa stödet samt att införa en längre uppföljningsperiod än ett år,
- införa tydliga och enhetliga uppföljningsrutiner med förlängda uppföljningsperioder kring stödet för att bättre kunna besvara frågan om företagets lönsamhet och sysselsättningsmöjligheter.

Referenser

Lagar, förordningar och föreskrifter

- Lag (2000:625) om arbetsmarknadspolitiska program
- Förordning (1988:764) om statligt stöd till näringslivet
- Förordning (1996:1100) om aktivitetsstöd
- Förordning (2000:628) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten
- Förordning (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program
- Förordning (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen
- AMS föreskrifter (AMSFS 2000:6) för tillämpningen av förordningen (2000:630) om särskilda insatser för personer med funktionshinder.
- AMS allmänna råd (AMSFS 2001:2) om tillämpning av förordningen (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program
- AMS administrativa föreskrifter (AMSFS 2001:3) om handläggningen av ärenden om arbetsmarknadspolitiska program
- AMS föreskrifter (AMSFS 2001:19) om aktivitetsstöd
- AMS allmänna råd (AMSFS 2001:20) om tillämpningen av förordningen (2000:630) om särskilda insatser för personer med funktionshinder.
- AMS administrativa föreskrifter (AMSFS 2002:4) för handläggning av ärenden om aktivitetsstöd
- AMS allmänna råd (AMSFS 2003:1) om tillämpning av förordningen (1996:110) om aktivitetsstöd
- AMS administrativa föreskrifter (AMSFS 2006:9) om tillämpningen av förordningen (2000:630) om särskilda insatser för personer med funktionshinder som medför nedsatt arbetsförmåga

Övriga källor

- Accum Agell S och M Lundin (2001), *Erfarenheter av svensk arbetsmarknadspolitik*, IFAU Stencilserie 2001:1.
- AMS (1996a), *Verksamhetsplan för AMS 1997*, 1996-11-07, Dnr (VLS) 96-11574-00.
- AMS (1996b), *Verksamhetsplaneringen för 1997*, 1996-06-20, Dnr VL 96-6543-00.
- AMS (1997), *Verksamhetsplanering 1997*, revidering, 1997-06-27, Dnr (VLS) 97-5799-00.
- AMS (1998a), *AMS Verksamhetsplanering 1999*, 1998-09-10, Dnr (VLS) 98-8226-00.

- AMS (1998b), *Utgångspunkter för verksamhetsplanering 1999 – etapp I*, 1998-09-28, Dnr (VLS) 98-8898-00.
- AMS (1999b), *Uppföljning av AMS verksamhetsplan för 1998*, 1999-01-14, Dnr (VLS) 99-746-00.
- AMS (1999c), *Utgångspunkter för verksamhetsplaneringen inom AMV år 2000*, 1999-10-04, Dnr (VLS) 99-8278-00.
- AMS (2000), *Arbetsmarknadspolitiska program – årsrapport 1999*, APra 2000:1.
- AMS (2001a), *Arbetsmarknadspolitiska program – årsrapport 2000*, Prora 2001:2.
- AMS (2001b), *Riktlinjer för länsarbetsnämndernas verksamhet 2002*, 2001-12-21, Dnr (VLK) 01-10458-00.
- AMS (2001c), *Verksamhetens inriktning och mål år 2001*. Riktlinjer för verksamhetsplaneringen, 2001-01-02, Dnr (VLK) 01-401-00.
- AMS (2002a), *Arbetsmarknadspolitiska program – årsrapport 2001*, Prora 2002:3.
- AMS (2003a), *Arbetsmarknadspolitiska program – årsrapport 2002*, Ure 2003:2.
- AMS (2003b), *Verksamhetsplanering 2003*. Riktlinjer för länsarbetsnämndernas verksamhet år 2003, 2003-09-29, VIS (AMS intranät).
- AMS (2004a), *Arbetsmarknadspolitiska program – årsrapport 2003*, Ure 2004:1.
- AMS (2004b), *Verksamhetsplan år 2004 för Arbetsmarknadsverket*, 2004-02-10, VIS (AMS intranät).
- AMS (2005a), *Arbetsmarknadspolitiska program – årsrapport 2004*, Ure 2005:1.
- AMS (2005b), *Revisionsrapport 1:4/05*, 2005-06-23, Dnr (IREV) 05-2004-01.
- AMS (2005c), *Revisionsrapport 1:6/05*, 2005-09-28, Dnr (IREV) 05-2848.
- AMS (2005d), *Revisionsrapport 1:15/05*, 2005-12-27, Dnr (IREV) 05-3626-01.
- AMS (2005e), *Revisionsrapport 1:16/05*, 2005-09-29, Dnr (IREV) 05-3644-01.
- AMS (2005f), *Riktlinjer för verksamheten 2006*, 2005-12-22, VIS (AMS intranät).
- AMS (2005g), *Rutiner för handläggning av Särskilt stöd vid start av näringsverksamhet*, Handläggarsöd, 2005-06-14, VIS (AMS intranät).
- AMS (2005h), *Verksamhetsplan år 2005 för Arbetsmarknadsverket*, 2005-01-21, VIS (AMS intranät).
- AMS (2006a), *Arbetsmarknadspolitiska program – årsrapport 2005*, Ure 2006:1.
- AMS (2006b), *Revisionsrapport 1:1:10/05*, 2006-01-12, Dnr (IREV) 05-3603-01.
- AMS (2006c), *Revisionsrapport 1:2:10/05*, 2006-01-12, Dnr (IREV) 05-3603-01.

AMS (2006d), *Revisionsrapport 1:3:10/05*, 2006-01-12, Dnr (IREV) 05-3603-01.

AMS (2006e), *Revisionsrapport 1:4:10/05*, 2006-01-12, Dnr (IREV) 05-3603-01.

AMS (2006f), *Revisionsrapport (sammanfattande) 1:5:10/05*, 2006-01-12, Dnr (IREV) 05-3603-01.

AMS (2006g), *Revisionsrapport 1:7/06*, november 2006, Dnr (IREV) 06-2392-01.

AMS (2006h), *Revisionsrapport 1:8/06*, 2006-10-10, Dnr (IREV) 06-2490-01.

AMS (2006i), *Revisionsrapport 1:11/06*, november 2006, Dnr (IREV) 06-2864-01.

AMS (2006j), *Starta Eget Information*, Metodbeskrivning, 2006-03-27, VIS (AMS intranät).

AMS (2007a), *Arbetsmarknadspolitiska program – årsrapport 2006*, Ure 2007:1.

AMS (2007b), *Arbetsmarknadsrapport 2007:1*, Dnr: 06-3379-00 (återrapportering till regeringen).

AMS (2007c), *Arbetsmarknadsrapport 2007:2*, Dnr: 06-3379-00 (återrapportering till regeringen).

AMS (2007d), *Revisionsrapport 1:13/06*, 2007-01-02, Dnr (IREV) 06-3223-01.

AMS (2007e), *Revisionsrapport 1:14/06*, 2007-01-02, Dnr (IREV) 06-3224-01.

AMS (2007f), *Revisionsrapport 1:7/07*, 2007-11-07, Dnr (IREV) 07-4557-61.

AMS (2007g), *Revisionsrapport 1:9/07*, 2007-12-10, Dnr (IREV) 07-5226

AMS (2007h), *Riktlinjer för verksamheten 2007*, 2007-02-02, VIS (AMS intranät).

Arbetsförmedlingen (2008a), *Arbetsmarknadsrapport 2008:1*, Dnr: 1.1 2008/12465 (återrapportering till regeringen)

Arbetsförmedlingen (2008b), *Den nya myndigheten Arbetsförmedlingen*, Uppföljning av förnyelsearbetet, 2008-05-30, Dnr 07-5430-01.

Arbetsförmedlingen (2008c), *Riktlinjer för verksamheten 2008*, 2008-02-22, VIS (Arbetsförmedlingens intranät).

Arbetsförmedlingen (2008d), *Stöd vid start av näringsverksamhet*, faktablad, juli 2008.

Arbetsförmedlingen (2008e), *Arbetsmarknadspolitiska program – årsrapport 2007*, Ure 2008:1.

Baumgartner H J & M Caliendo (2007), *Turning Unemployment into Self-Employment: Effectiveness and Efficiency of Two Start-Up Programmes*, IZA Discussion Paper No. 2660.

Behrenz L, L Delander och J Månsson (2008), *Effektutvärdering av Stöd till start av näringsverksamhet*. Centrum för arbetsmarknadspolitisk forskning (CAFO) vid Växjö universitet.

- Bergwall D och S Larsson (2000), *Medför starta eget-bidraget en undanträngning av egenföretagare?*, Forskningsrapport S51, Handels Utredningsinstitut (HUI).
- Calmfors L, A Forslund och M Hemström (2002), *Vad vet vi om den svenska arbetsmarknadspolitikens sysselsättningseffekter?* IFAU Rapport 2002:8.
- Carling K och L Gustavsson (1999), *Starta eget-bidrag eller rekryteringsstöd, vilket är mest effektivt?* IFAU Rapport 1999:5.
- Carling K och K Richardson (2001), *The relative efficiency of labor market programs: Swedish experience from the 1990's*, IFAU Working paper 2001:2.
- Eriksson B och P Larsson (2001), *Starta eget bidrag – en studie av framgångar och misslyckanden*, IFAU Forskningsrapport 2001:8.
- Falkenhall B, M Johansson och J Olofsson (2003), *Utvärdering av de näringspolitiska effekterna av stöd till start av näringsverksamhet*, ITPS A2003:003.
- Forslund A och O Nordström Skans (2007), *Hur fungerar arbetsmarknaden – och vad kan arbetsmarknadspolitikerna bidra med?* Rapport på uppdrag av AMS Ura 2007:2.
- Fredriksson P & P Johansson (2003), *Employment, mobility, and active labor market programs*, IFAU Working paper 2003:3.
- Heckman J J, R J LaLonde & J A Smith (1999), *The Economics and Econometrics of Active Labor Market Programs*, in Ashenfelter, O and D Card. *Handbook of Labor Economics*”, Vol 3A.
- ITPS (2007), *Nyföretagandet i Sverige 2005 och 2006*, ITPS S2007:004.
- ITPS (2008), *Uppföljning av 2003 års nystartade företag – tre år efter start*, ITPS S2008:001.
- Martin J P (1998), *What Works Among Active Labour Market Policies: Evidence from OECD Countries' Experiences*, *Labour Market and Social Policy Occasional Paper No. 35*.
- Martin J P & D Grubb (2001), *What works and for whom: A review of OECD countries' experiences with active labour market policies*, IFAU Working paper 2001:14.
- Nilsson P (2008), *Programeffekter 1992 till 2006*, Arbetsförmedlingen Working Paper Series 2008:1.
- OECD (2000), *Employment Outlook 2000*.
- OECD (2005), *Employment Outlook 2005*.
- OECD (2006), *Employment Outlook 2006*.
- OECD (2007), *Employment Outlook 2007*.

Okeke S (1999), *Starta eget-bidragets effekter – utvärdering av företag tre år efter start*, AMS Ura 1999:12.

Okeke S (2000), *Hur går det för arbetslösa som får bidrag för start av näringsverksamhet*, AMS Ura 2000:4.

Okeke S och A Spånt Enbuske (2001), *Utvärdering av 1995 års nystartade företag*, AMS Ura 2001:2.

Regeringens proposition 1996/97:1, utgiftsområde 14,
Budgetpropositionen för 1997.

Regeringens proposition 1997/98:1, utgiftsområde 14,
Budgetpropositionen för 1998.

Regeringens proposition 1998/99:1, utgiftsområde 14,
Budgetpropositionen för 1999.

Regeringens proposition 1999/2000:1, utgiftsområde 14,
Budgetpropositionen för 2000.

Regeringens proposition 2000/01:1, utgiftsområde 13,
Budgetpropositionen för 2001.

Regeringens proposition 2001/02:1, utgiftsområde 13,
Budgetpropositionen för 2002.

Regeringens proposition 2002/03:1, utgiftsområde 13,
Budgetpropositionen för 2003.

Regeringens proposition 2003/04:1, utgiftsområde 13,
Budgetpropositionen för 2004.

Regeringens proposition 2004/05:1, utgiftsområde 13,
Budgetpropositionen för 2005.

Regeringens proposition 2004/05:100, *2005 års ekonomiska vårproposition.*

Regeringens proposition 2005/06:1, utgiftsområde 13,
Budgetpropositionen för 2006.

Regeringens proposition 2006/07:1, utgiftsområde 13,
Budgetpropositionen för 2007.

Regeringens proposition 2007/08:1, utgiftsområde 13,
Budgetpropositionen för 2008.

Regeringens proposition 2008/09:1, utgiftsområde 14,
Budgetpropositionen för 2009.

Regleringsbrev för budgetåret 1997 avseende Arbetsmarknadsverket (AMV).

Regleringsbrev för budgetåret 1998 avseende Arbetsmarknadsverket (AMV).

Regleringsbrev för budgetåret 1999 avseende Arbetsmarknadsverket (AMV).

Regleringsbrev för budgetåret 2000 avseende Arbetsmarknadsverket (AMV).

Regleringsbrev för budgetåret 2001 avseende Arbetsmarknadsverket (AMV).

Regleringsbrev för budgetåret 2002 avseende Arbetsmarknadsverket (AMV).
Regleringsbrev för budgetåret 2003 avseende Arbetsmarknadsverket (AMV).
Regleringsbrev för budgetåret 2004 avseende Arbetsmarknadsverket (AMV).
Regleringsbrev för budgetåret 2005 avseende Arbetsmarknadsverket (AMV).
Regleringsbrev för budgetåret 2006 avseende Arbetsmarknadsverket
(AMV) och anslag inom utgiftsområde 13 Arbetsmarknad.
Regleringsbrev för budgetåret 2007 avseende Arbetsmarknadsstyrelsen
(AMS) och anslag inom utgiftsområde 13 Arbetsmarknad.
Regleringsbrev för budgetåret 2008 avseende Arbetsförmedlingen och
anslag inom utgiftsområde 13 Arbetsmarknad.
Riksdagens revisorer (1997), *Starta-eget bidraget*, 1996/97:5.

Bilaga 1 Stödet ur ett internationellt perspektiv

Ett flertal länder¹³⁶ i Europa har ett arbetsmarknadspolitiskt stöd som liknar det svenska stödet till start av näringsverksamhet. I en rapport från OECD (2000) redovisas bland annat hur mycket de olika länderna satsar på stöd till start av näringsverksamhet som andel av vad som satsas på arbetsmarknadspolitiska åtgärder¹³⁷. Sammantaget minskade elva länder sin satsning på denna typ av stöd under perioden 1990–1998. Fem länder valde att utöka satsningen, däribland Sverige.

I tabell 2 kan man utläsa hur stor andel av BNP som satsades på stöd till start av näringsverksamhet under perioden 2002–2006. Totalt utökade fyra länder denna andel, Sverige och Nya Zeeland minskade andelen och fem länder bibehöll samma nivå som tidigare.

Tabell 1. Stöd till start av näringsverksamhet, andel av BNP (%)

Land	2002–2003	2003–2004	2004–2005	2005–2006
Australien	0,01	0,01	0,01	0,01
Belgien	–	–	–	–
Kanada	0,01	0,01	0,01	0,01
Danmark	–	–	–	–
Finland	0,01	0,01	0,01	0,02
Frankrike	–	0,01	–	–
Tyskland	0,07	0,09	0,13	0,09
Grekland	0,03	0,03	0,05	–
Ungern	–	0,01	0,01	–
Irland	–	–	–	–
Nya Zeeland	0,03	0,03	0,02	0,01
Portugal	–	–	–	–
Spanien	0,05	0,05	0,04	0,06
Sverige	0,04	0,04	0,03	0,03
Schweiz	0,01	0,01	0,01	0,01
Storbritannien	–	–	–	–

Källor: OECD (2005), OECD (2006) och OECD (2007).

I de flesta länderna är kriteriet för att få stöd till start av näringsverksamhet att vara arbetslös. Några länder har en begränsning på minimitid i arbets-

¹³⁶ Bland andra Belgien, Frankrike, Finland, Irland, Italien, Nederländerna, Norge, Polen, Portugal, Spanien, Storbritannien, Tyskland, Ungern och Österrike.

¹³⁷ Med arbetsmarknadspolitiska åtgärder avses arbetsförmedling och administration, arbetsmarknadsutbildning, ungdomsåtgärder, subventionerade anställningar och åtgärder för handikappade.

löshet och i vissa länder prioriteras olika grupper, till exempel långtidsarbetslösa.

Det finns två olika modeller av utbetalningssystem. En modell innebär att bidraget betalas ut veckovis eller månadsvis motsvarande arbetslöshetsersättningen. Detta sker till exempel i Sverige. Den andra modellen innebär att bidraget betalas ut i form av en klumpsumma i startskedet av den nya verksamheten, vilket exempelvis sker i Italien.

Enligt OECD (2000) har fler länder börjat kräva en affärsplan för verksamheten, innan utbetalning sker. Ett flertal länder erbjuder även olika former av hjälp i startskedet, till exempel olika utbildningar eller tillgång till experthjälp.

Bilaga 2 Rapporter kring effektstudier av stödet

Tabell 2. Rapporter kring effektstudier av stöd till start av näringsverksamhet

Studie	Åtgärd och tidpunkt	Urval/metod	Beroende variabel	Resultat
Riksdagens revisorer (1997)	Starta eget-bidrag 1996	Intervjuer i fem län, enkätundersökning till 375 personer	Långsiktig överlevnad, administrativ hantering, konkurrens-snedvridande effekter	Andelen företag med stöd som överlevt efter tre år är knappt lägre än övriga företag, samtidigt som stödföretagen har anställt något färre personer än företagen utan stöd. Kostnad för varje skapat jobb är ca 40 000 kr. Undanträngningen är ca 40–50 %. Ca 60 % av stödföretagen verkar på lokal marknad.
Carling och Gustavsson (1999)	Starta eget-bidrag och rekryteringsstöd 1995–1996	Registerdata över arbetslösa som påbörjade ett arbete 1995–1996 (del)-finansierat med starta eget-bidrag (9 000) eller rekryteringsstöd (14 000)	Arbetets varaktighet	Arbetslöshetsrisken är lägre för individer som fått starta eget-bidrag än för dem som haft rekryteringsstöd.
Okeke (1999)	Starta eget-bidrag 1994	Register- och enkätdata över 7 256 företag (genuint nya)	Företagets överlevnad tre år efter start	Ej signifikant skillnad i överlevnad mellan nya företag med resp. utan bidrag.
Okeke (2000)	Start av näringsverksamhet 1996 (deltagare som avslutat programmet kv 4 1996)	Registerdata över 1 672 deltagare	Sannolikheten att vara sysselsatt ett år efter avslutad stödperiod	Sannolikheten att vara sysselsatt ett år efter avslutad stödperiod är ca 30 % högre för deltagare i stödet jämfört med arbetslösa utan stöd.
Carling och Richardson (2001)	Åtta arbetsmarknadsprogram inklusive start av näringsverksamhet 1995–1998	Registerdata över 25 280 personer i åtta arbetsmarknadsprogram	Sannolikheten att få ett arbete	Sysselsättningsnära program ökar sannolikheten att få ett arbete jämfört med övriga program.

Tabell 2. Forts

Studie	Åtgärd och tidpunkt	Urval/metod	Beroende variabel	Resultat
Okeke och Spånt Enbuske (2001)	Start av näringsverksamhet 1995	Register- och enkätdata över 7 851 företag (genuint nya)	(i) Företagets överlevnad 1998; (ii) sannolikheten att vara självförsörjande genom företaget 1998	(i) Skillnaden i överlevnad mellan företag som startats med resp. utan bidrag är inte signifikant; (ii) En högre andel av bidragstagarna upplever sig vara försörjda genom företaget jämfört med personer som startade företag utan stöd.
Falkenhall m.fl. (2003)	Stöd till start av näringsverksamhet 1997–2001	Register- och enkätdata över 8 383 företag (genuint nya företag 1997)	Samband mellan (i) stöd till start av näringsverksamhet och (ii) nyföretagande	Sambandet mellan (i) och (ii) är svagt, stödet påverkar inte nivån på nyföretagandet. Den faktiska stödperioden var längre än vad reglerna tillät. Företagare med stöd hade lägre överlevnadsgrad än företag utan stöd. 50 % högre sannolikhet att få stöd i bransch som är känslig för undanträngning.

Bilaga 3 Enkätformulär

1. a) Har Du fått arbetsförmedlingens stöd till start av näringsverksamhet för din verksamhet/ditt företag?
- Ja → Gå till fråga 2
- Ja, men verksamheten har upphört → Gå till fråga 1b
- Nej → Enkäten är avslutad
- b) Om verksamheten har upphört, vad är den främsta anledningen?
Obs! Ange ett eller flera alternativ.
- För låg lönsamhet
- Brist på kapital
- Personliga skäl
- Jag har fått annat arbete
- Annat
2. Vilken bransch var/är Du verksam inom?
- Industri (*t.ex. produktion av livsmedel, textil, möbler, trävaror, maskiner, kemiska produkter, läkemedel, metallvaror, el- och optik, transportmedel*)
- Bygg (*t.ex. bygg- och anläggningsarbete, markarbete, el, VVS*)
- Handel (*parti- och detaljhandel, reparation av motorfordon*)
- Hotell och restaurang
- Taxirörelse
- Information och kommunikation (*t.ex. förlagsverksamhet, medieproduktion, telekom, data- och IT-konsulttjänster*)
- Övrig tjänsteverksamhet (*t.ex. finans- och försäkring, fastighet, juridik, ekonomi, teknik, stödtjänster inom uthyrning, fastighetservice och resor, utbildning, vård och omsorg samt övrig serviceverksamhet*)
3. Vilken marknad var/är Du verksam inom?
Obs! Ange ett eller flera alternativ.
- Lokal marknad (en eller flera kommuner)
- Nationell marknad
- Internationell marknad
4. Hade Du erfarenhet av att driva eget företag då du fick stödet?
- Ja, tre år eller längre
- Ja, upp till tre år
- Nej, ingen erfarenhet alls

5. a) Har Du fått andra bidrag/lån för din verksamhet utöver stöd för start av näringsverksamhet?

Ja → *Gå till fråga 5b*

Nej → *Gå till fråga 6*

b) Från vilken/vilka andra finansiärer fick Du bidrag/lån?

Obs! Ange ett eller flera alternativ.

Offentliga finansiärer

- ALMI
- Länsstyrelsen
- NUTEK
- Trygghetsstiftelsen
- Europeiska kommissionen
- Svenska ESF-rådet
- Annat, ange vilken/vilka i rutan nedan:

Kommersiella och privata finansiärer

- Bank, finansbolag eller annan kommersiell långivare
- Make, maka, sambo, barn
- Släkt och vänner
- Annat, ange vilken/vilka i rutan nedan:

c) Ange en ungefärlig fördelning av samtliga lån/bidrag, i Andel.

| | |

% Bidrag från offentliga finansiärer (inkl stöd för start av näringsverksamhet)

| | |

% Lån från offentliga finansiärer

| | |

% Lån från kommersiella och privata finansiärer

| | |

% Annat

---

11 0 10

% Lån/bidrag totalt

6. Hur bedömde Du konkurrenssituationen inom din verksamhet då Du fick stöd för start av näringsverksamhet?

Stark, det fanns många företag med liknande verksamhet

Medel

Svag, det fanns få eller inga företag med liknande verksamhet

Har ingen uppfattning

7. a) Anser Du att stödet har gett dig fördelar framför konkurrenterna?

- Ja —————> Gå till fråga 7b
 Nej —————> Gå till fråga 8
 Har ingen uppfattning —————> Gå till fråga 8

b) Om ja, vilken/vilka i så fall?

Obs! Ange ett eller flera alternativ.

- Tryggad inkomst
 Priserna på produkter och tjänster kunde sänkas
 Mer marknadsföring
 Bättre service till kunden
 Annat

8. Hur väl stämmer följande påståenden?

	Instämmer helt	Instämmer delvis	Tar delvis avstånd	Tar helt avstånd	Har ingen uppfattning
a. Min affärsidé bedömdes på ett professionellt och korrekt sätt av arbetsförmedlingen.	☐	☐	☐	☐	☐
b. Jag fick tillräckligt med information, rådgivning och utbildning från arbetsförmedlingen.	☐	☐	☐	☐	☐
c. Arbetsförmedlingen följde upp hur min verksamhet utvecklades.	☐	☐	☐	☐	☐

9. Skulle Du startat din verksamhet utan Arbetsförmedlingens stöd för start av näringsverksamhet?

- Ja
 Tveksamt
 Nej

Bilaga 4 Bortfallsanalys

Statistiska centralbyrån (SCB) har under perioden februari–april 2008 genomfört en enkätundersökning på uppdrag av Riksrevisionen. Syftet med undersökningen var att få en samlad bedömning av det arbetsmarknads-politiska programmet stöd till start av näringsverksamhet. Undersökningen genomfördes som en postenkät med två påminnelser. Populationen utgjordes av personer som startade egna företag med stöd till start av näringsverksamhet under 2006 och/eller 2007. Totalt besvarade 301 personer frågeblanketten, vilket motsvarar 60,9 procent av urvalet.

Tabell 1. Svarsfrekvens och bortfall

	Antal	Andel (%)
Totalt antal svar	301	60,9
Bortfall	193	39,1
Nettourval	494	100

Innan frågeblanketten sändes ut genomfördes en identifikationskontroll av personerna i urvalet mot befolkningsdata för att få fram aktuella adressuppgifter. Sex personer tillhörde inte längre populationen utan utgjorde så kallad övertäckning.

Tabell 2. Enkätens urvalsram

	Antal
Bruttourval	500
Övertäckning	6
Nettourval	494

Bortfallet består dels av objektsbortfall, vilket innebär att frågeblanketten inte alls har besvarats, dels av partiellt bortfall, vilket innebär att vissa frågor på blanketten inte har besvarats. Om bortfallet skiljer sig åt från de svarande med avseende på olika variabler (se tabell 4) så kan skattningarna som grundar sig på enbart de svarande vara skeva.

Objektsbortfallet i denna undersökning redovisas i tabell 3 nedan. Med "ingen uppgift" menas att det inte har lämnats uppgift om varför frågeblanketten inte har besvarats.

Tabell 3. Beskrivning av objektsbortfall

Objektsbortfall	Antal	Andel (%)
Ingen uppgift	189	38,3
Postreturer	2	0,4
Hemlig/skyddad/saknar adress	0	0,0
Förhindrad medverkan	0	0,0
Avböjd medverkan	0	0,0
Insänd blank	2	0,4
Fel person har svarat	0	0,0
Totalt	193	39,1

För att få en bild av hur väl de svarande representerar urvalet utifrån några bakgrundsvariabler har information från Registret över totalbefolkningen (RTB) jämförts mellan de svarande och nettourvalet.¹³⁸ Det framgår bland annat att kvinnor har svarat i högre grad än män och att äldre har svarat i högre grad än yngre.

---

¹³⁸ Uppgifterna avser den 12 februari 2008.

Tabell 4. Jämförelse mellan olika populationer avseende kön, ålder, födelseland (grupperat) och kommungrupp, andel inom parentes (%)

Variabler	Svarande (301 personer)	Bortfall (193 personer)	Nettourval (494 personer)	Övertäckning (6 personer)
Kön				
Män	151 (50,2)	114 (59,1)	265 (53,6)	1 (16,7)
Kvinnor	150 (49,8)	79 (40,9)	229 (46,4)	5 (83,3)
Ålder				
20 – 29 år	27 (9)	28 (14,5)	55 (11,1)	
30 – 39 år	97 (32,2)	28 (14,5)	183 (37)	3 (50)
40 – 49 år	93 (30,9)	86 (44,6)	151 (30,6)	1 (16,7)
50 – 59 år	64 (21,3)	58 (30,1)	84 (17)	1 (16,7)
60 – 69 år	20 (6,6)	20 (10,4)	21 (4,3)	1 (16,7)
Födelseland (grupperat)				
Sverige	251 (83,4)	138 (71,5)	389 (78,7)	
Utlandet	50 (16,6)	55 (28,5)	105 (21,3)	6 (100)
Kommungrupp				
Storstäder	61 (20,3)	40 (20,7)	101 (20,4)	
Förorts- kommuner	28 (9,3)	15 (7,8)	43 (8,7)	
Större städer	99 (32,9)	68 (35,2)	167 (33,8)	
Pendlings- kommuner	20 (6,6)	9 (4,7)	29 (5,9)	
Glesbygds- kommuner	16 (5,3)	11 (5,7)	27 (5,5)	
Varuprod. kommuner	12 (4)	6 (3,1)	18 (3,6)	
Övr. kom > 25 000 inv	34 (11,3)	25 (13)	59 (11,9)	
Övr. kom < 25 000 inv	31 (10,3)	19 (9,9)	50 (10,1)	

Anm: Siffrorna i tabellen är inte viktade.

Partiellt bortfall kan bero på att frågan är svår att förstå, är känslig, att uppgiftslämnaren glömmer att besvara frågan eller att instruktionerna vid hoppfrågor misstolkas och att uppgiftslämnaren då inte besvarar rätt frågor. Till partiellt bortfall räknas även dubbelmarkeringar och svar som inte kan tydas. Det är viktigt att beakta det partiella bortfallet då datamaterialet analyseras. För de följdfrågor som föregås av hoppinstruktioner har selekteringar genomförts vid kontrollen av det partiella bortfallet. I denna undersökning varierar det partiella bortfallet mellan 0,3 och 6 procent.

Bilaga 5 Sammanställning av enkätsvar

Fråga 1a. Har Du fått arbetsförmedlingens stöd till start av näringsverksamhet för din verksamhet/ditt företag?

Fått stöd	Antal	Andel (%)
Ja	263	89,8
Ja, men verksamheten upphört	23	7,8
Nej	7	2,4
Totalt	293	100

Anm: Utöver dessa har fem svar felkodats på grund av dubbelmarkering.

Fråga 1b. Om verksamheten har upphört, vad är den främsta anledningen? (ett eller flera alternativ kan anges)

Främsta anledningen	Antal
För låg lönsamhet	9
Brist på kapital	2
Personliga skäl	4
Jag har fått annat arbete	9
Annat	5

Fråga 2. Vilken bransch var/är Du verksam inom?

Bransch	Antal
Industri	26
Bygg	31
Handel	53
Hotell och restaurang	18
Taxirörelse	6
Information och kommunikation	58
Övrig tjänsteverksamhet	120
Totalt	287

Anm: Sammanlagt 287 respondenter har besvarat frågan, av dessa har 25 uppgett flera branscher.

Fråga 3. Vilken marknad var/är Du verksam inom? (ett eller flera alternativ kan anges)

Marknad	Antal
Lokal	209
Nationell	87
Internationell	35

Fråga 4. Hade Du erfarenhet av att driva eget företag då du fick stödet?

Erfarenhet	Antal	Andel (%)
Ja, tre år eller längre	55	18,9
Ja, upp till tre år	47	16,2
Nej, ingen erfarenhet	189	64,9
Totalt	291	100

Fråga 5a. Har Du fått andra bidrag/lån för din verksamhet utöver stöd för start av näringsverksamhet?

Andra bidrag/lån	Antal	Andel (%)
Ja (gå till fråga 5b)	50	17,2
Nej (gå till fråga 6)	241	82,8
Totalt	291	100

Fråga 5b. Från vilken/vilka finansiärer fick Du bidrag/lån?
(ett eller flera alternativ kan anges)

Finansiär	Antal
<i>Offentliga finansiärer</i>	
Almi	11
Länsstyrelsen	7
Annat (frisvar)	9
<i>Kommersiella och privata finansiärer</i>	
Bank, finans	24
Make, maka	10
Släkt och vänner	10
Annat (frisvar)	3

Fråga 5c. Ange en ungefärlig fördelning av samtliga lån/bidrag, procentintervall (antal)

Fördelning lån/bidrag	0–20 %	21–40 %	41–60 %	61–80 %	81–100 %
Bidrag från offentliga finansiärer	12	10	8	2	8
Lån från offentliga finansiärer	4	4	0	2	1
Lån från kommersiella och privata finansiärer	1	4	11	6	14
Annat	5	4	3	0	3

Fråga 6. Hur bedömde Du konkurrenssituationen inom din verksamhet då Du fick stöd för start av näringsverksamhet?

Bedömd konkurrenssituation	Antal	Andel (%)
Stark	74	25,6
Medel	144	49,8
Svag	61	21,1
Har ingen uppfattning	10	3,5
Totalt	289	100

Fråga 7a. Anser Du att stödet har gett Dig fördelar framför konkurrenterna?

Fördelar framför konkurrenter	Antal	Andel (%)
Ja, gå till fråga 7b	76	26,4
Nej, gå till fråga 8	159	55,2
Har ingen uppfattning, gå till fråga 8	53	18,4
Totalt	288	100

Fråga 7b. Om ja, vilken/vilka i så fall? (ett eller flera alternativ kan anges)

Om ja, vilka	Antal
Tryggad inkomst	68
Priserna kunde sänkas	6
Mer marknadsföring	13
Bättre service till kunden	12
Annat	7

Fråga 8. Hur väl stämmer följande påståenden?

a. Min affärsidé bedömdes på ett professionellt och korrekt sätt av arbetsförmedlingen

	Antal	Andel (%)
Instämmer helt	177	62,1
Instämmer delvis	69	24,2
Tar delvis avstånd	18	6,3
Tar helt avstånd	6	2,1
Har ingen uppfattning	15	5,3
Totalt	285	100

Fråga 8b. Jag fick tillräckligt med information, rådgivning och utbildning från arbetsförmedlingen

	Antal	Andel (%)
Instämmer helt	111	38,8
Instämmer delvis	100	35,0
Tar delvis avstånd	32	11,2
Tar helt avstånd	30	10,5
Har ingen uppfattning	13	4,5
Totalt	286	100

Fråga 8c. Arbetsförmedlingen följde upp hur min verksamhet utvecklades

	Antal	Andel (%)
Instämmer helt	54	19,1
Instämmer delvis	70	24,7
Tar delvis avstånd	47	16,6
Tar helt avstånd	84	29,7
Har ingen uppfattning	28	9,9
Totalt	283	100

Fråga 9. Skulle Du startat din verksamhet utan Arbetsförmedlingens stöd för start av näringsverksamhet?

	Antal	Andel (%)
Ja	118	40,7
Tveksamt	111	38,3
Nej	61	21,0
Totalt	290	100

Tidigare utgivna rapporter från Riksrevisionen

- 2003 2003:1 Hur effektiv är djurskyddstillsynen?
- 2004 2004:1 Länsplanerna för regional infrastruktur – vad har styrts prioriteringarna?
2004:2 Förändringar inom kommittéväsendet
2004:3 Arbetslöshetsförsäkringens hantering på arbetsförmedlingen
2004:4 Den statliga garantimodellen
2004:5 Återfall i brott eller anpassning i samhället – uppföljning av kriminalvårdens klienter
2004:6 Materiel för miljarder – en granskning av försvarets materielförsörjning
2004:7 Personlig assistans till funktionshindrade
2004:8 Uppdrag statistik – Insyn i SCB:s avgiftsbelagda verksamhet
2004:9 Riktlinjer för prioriteringar inom hälso- och sjukvård
2004:10 Bistånd via ambassader – en granskning av UD och Sida i utvecklingsarbetet
2004:11 Betyg med lika värde? – en granskning av statens insatser
2004:12 Höga tjänstemäns representation och förmåner
2004:13 Riksrevisionens årliga rapport 2004
2004:14 Arbetsmiljöverkets tillsyn
2004:15 Offentlig förvaltning i privat regi – statsbidrag till idrottsrörelsen och folkbildningen
2004:16 Premiepensionens första år
2004:17 Rätt avgifter? – statens uttag av tvingande avgifter
2004:18 Vattenfall AB – Uppdrag och statens styrning
2004:19 Vem styr den elektroniska förvaltningen?
2004:20 The Swedish National Audit Office Report 2004
2004:21 Försäkringskassans köp av tjänster för rehabilitering
2004:22 Arlandabanan – Insyn i ett samfinansierat järnvägsprojekt
2004:23 Regelförenklingar för företag
2004:24 Snabbare asylprövning
2004:25 Sjukpenninganslaget – utgiftsutveckling under kontroll?
2004:26 Utgift eller inkomstavdrag? – Regeringens hantering av det tillfälliga sysselsättningsstödet
2004: 27 Stödet till polisens brottsutredningar
2004:28 Regeringens förvaltning och styrning av sex statliga bolag
2004:29 Kontrollen av strukturfonderna
2004:30 Barnkonventionen i praktiken
- 2005 2005:1 Miljömålsrapporteringen – för mycket och för lite
2005:2 Tillväxt genom samverkan? Högskolan och det omgivande samhället
2005:3 Arbetslöshetsförsäkringen – kontroll och effektivitet
2005:4 Miljögifter från avfallsförbränningen – hur fungerar tillsynen
2005:5 Från invandrapolitik till invandrapolitik
2005:6 Regionala stöd – styrs de mot ökad tillväxt?
2005:7 Ökad tillgänglighet i sjukvården? – regeringens styrning och uppföljning
2005:8 Representation och förmåner i statliga bolag och stiftelser
2005:9 Statens bidrag för att anställa mer personal i skolor och fritidshem

- 2005:10 Samordnade inköp
- 2005:11 Bolagiseringen av Statens järnvägar
- 2005:12 Uppsikt och tillsyn i samhällsplaneringen – intention och praktik
- 2005:13 Riksrevisionens årliga rapport 2005
- 2005:14 Förtidspension utan återvändo
- 2005:15 Marklösen – Finns förutsättningar för rätt ersättning?
- 2005:16 Statsbidrag till ungdomsorganisationer – hur kontrolleras de?
- 2005:17 Aktivitetsgarantin – Regeringen och AMS uppföljning och utvärdering
- 2005:18 Rikspolisstyrelsens styrning av polismyndigheterna
- 2005:19 Rätt utbildning för undervisningen – Statens insatser för lärarkompetens
- 2005:20 Statliga myndigheters bemyndiganderedovisning
- 2005:21 Lärares arbetstider vid universitet och högskolor – planering och uppföljning
- 2005:22 Kontrollfunktioner – två fallstudier
- 2005:23 Skydd mot mutor – Läke-medelsförmånsnämnden
- 2005:24 Skydd mot mutor – Apoteket AB
- 2005:25 Rekryteringsbidrag till vuxenstuderande – uppföljning och utbetalningskontroll
- 2005:26 Granskning av Statens pensionsverks interna styrning och kontroll av informationssäkerheten
- 2005:27 Granskning av Sjöfartsverkets interna styrning och kontroll av informationssäkerheten
- 2005:28 Fokus på hållbar tillväxt? Statens stöd till regional projektverksamhet
- 2005:29 Statliga bolags årsredovisningar
- 2005:30 Skydd mot mutor – Banverket
- 2005:31 När oljan når land – har staten säkerställt en god kommunal beredskap för oljekatastrofer?
- 2006 2006:1 Arbetsmarknadsverkets insatser för att minska deltidsarbetslösheten
- 2006:2 Regeringens styrning av Naturvårdsverket
- 2006:3 Kvalitén i elöverföringen – finns förutsättningar för en effektiv tillsyn?
- 2006:4 Mer kemikalier och bristande kontroll – tillsynen av tillverkare och importörer av kemiska produkter
- 2006:5 Länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndare
- 2006:6 Redovisning av myndigheters betalningsflöden
- 2006:7 Begravningsverksamheten – förenlig med religionsfrihet och demokratisk styrning?
- 2006:8 Skydd mot korruption i statlig verksamhet
- 2006:9 Tandvårdsstöd för äldre
- 2006:10 Punktskattekontroll – mest reklam?
- 2006:11 Vad och vem styr de statliga bolagen?
- 2006:12 Konsumentskyddet inom det finansiella området – fungerar tillsynen?
- 2006:13 Kvalificerad yrkesutbildning – utbildning för marknadens behov?
- 2006:14 Arbetsförmedlingen och de kommunala ungdomsprogrammen
- 2006:15 Statliga bolag och offentlig upphandling
- 2006:16 Socialstyrelsen och de nationella kvalitetsregistren inom hälso- och sjukvården
- 2006:17 Förvaltningsutgifter på sakanslag

- 2006:18 Riksrevisionens årliga rapport
- 2006:19 Statliga insatser för nyanlända invandrare
- 2006:20 Styrning och kontroll av regeltillämpningen inom socialförsäkringen
- 2006:21 Finansförvaltningen i statliga fastighetsbolag
- 2006:22 Den offentliga arbetsförmedlingen
- 2006:23 Det makroekonomiska underlaget i budgetpropositionerna
- 2006:24 Granskning av Arbetsmarknadsverkets interna styrning och kontroll av informationssäkerheten
- 2006: 25 Granskning av Migrationsverkets interna styrning och kontroll av informationssäkerheten
- 2006:26 Granskning av Lantmäteriverkets interna styrning och kontroll av informationssäkerheten
- 2006:27 Regeringens uppföljning av överskottsmålet
- 2006:28 Anställningsstöd
- 2006:29 Reformen av Försvarets logistik – Blev det billigare och effektivare?
- 2006:30 Socialförsäkringsförmåner till gravida – Försäkringskassans agerande för en lagenlig och enhetlig tillämpning
- 2006:31 Genetiskt modifierade organismer – det möjliga och det rimliga
- 2006:32 Bidrag som regeringen och Regeringskansliet fördelar
- 2007 2007:1 Statlig tillsyn av bostad med särskild service enligt LSS
- 2007:2 The Swedish National Audit Office – Annual report 2006
- 2007:3 Regeringens beredning och redovisning av skatteutgifter
- 2007:4 Beredskapen för kärnkraftsolyckor
- 2007:5 Regeringens skatteprognoser
- 2007:6 Vägverkets körprov – lika för alla?
- 2007:7 Den största affären i livet – tillsyn över fastighetsmäklare och konsumenternas möjlighet till tvistelösning
- 2007:8 Regeringens beredning av förslag om försäljning av sex bolag
- 2007:9 Säkerheten vid vattenkraftdammar
- 2007:10 Regeringens styrning av informationssäkerhetsarbetet i den statliga förvaltningen
- 2007:11 Statens företagsbefrämjande insatser. När de kvinnor och personer med utländsk bakgrund?
- 2007:12 Hur förbereds arbetsmarknadspolitiken? En granskning av regeringens underlag
- 2007:13 Granskning av Årsredovisning för staten 2006
- 2007:14 Riksrevisionens årliga rapport
- 2007:15 Almi Företagspartner AB och samhällsuppdraget
- 2007:16 Regeringens uppföljning av kommunernas ekonomi
- 2007:17 Statens insatser för att hantera omfattande elavbrott
- 2007:18 Bilprovningen och tillgängligheten – Granskning av ett samhällsuppdrag
- 2007:19 Tas sjukskrivnas arbetsförmåga till vara? Försäkringskassans kontakter med arbetsgivare
- 2007:20 Oegentligheter inom bistånd – Är Sidas kontroll av biståndsinsatser via enskilda organisationer tillräcklig?
- 2007:21 Regeringens analys av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet

- 2007:22 Sambandet mellan utgiftstaket, överskottsålet och skattepolitiken – regeringens redovisning
- 2007:23 Statens insatser vid anmälningar av vårdskador – Kommer patienten till tals?
- 2007:24 Utanförskap på arbetsmarknaden – Funktionshindrade med nedsatt arbetsförmåga
- 2007:25 Styrelser med fullt ansvar
- 2007:26 Regeringens redovisning av budgeteffekter
- 2007:27 Statligt bildade stiftelsers årsredovisningar
- 2007:28 Krisberedskap i betalningssystemet – Tekniska hot och risker
- 2007:29 Vattenfall – med vind i ryggen?
- 2007:30 Så förvaltas förmögenheten – fem stiftelsers kapitalförvaltning och regeringens roll som stiftare
- 2007:31 Bistånd genom budgetstöd – regeringens och Sidas hantering av en central biståndsform
- 2007:32 Försäkringskassans hantering av arbetsskadeförsäkringen
- 2008 2008:1 Pandemier - hantering av hot mot människors hälsa
- 2008:2 Statens insatser för att bevara de kyrkliga kulturminnena
- 2008:3 Staten och pensionsinformationen
- 2008:4 Regeringens redovisning av arbetsmarknadspolitikens förväntade effekter
- 2008:5 Högskolelärares bisysslor
- 2008:6 Regler och rutiner för indirekt sponsring
– tillräckligt för att säkerställa SVT:s oberoende?
- 2008:7 Statligt bildade stiftelser – regeringens insyn och uppföljning
- 2008:8 Dricksvattenförsörjning – beredskap för stora kriser
- 2008:9 Regeringen och krisen – regeringens krishantering och styrning av samhällets beredskap för allvarliga samhällskriser
- 2008:10 Riksrevisorernas årliga rapport 2008
- 2008:11 Tvärvillkorskontroller i EU:s jordbruksstöd
- 2008:12 Regeringens försäljning av åtta procent av aktierna i TeliaSonera
- 2008:13 Svenskundervisning för invandrare (sfi) – En verksamhet med okända effekter
- 2008:14 Kulturbidrag – effektiv kontroll och goda förutsättningar för förnyelse?
- 2008:15 Tillämpningen av det finanspolitiska ramverket – Regeringens redovisning i 2008 års ekonomiska vårproposition
- 2008:16 Sänkta socialavgifter – för vem och till vilket pris?
- 2008:17 Regeringens hantering av tilläggsbudgeten
- 2008:18 Avveckling av myndigheter
- 2008:19 Hög kvalitet i högre utbildning?
- 2008:20 Granskning av Årsredovisning för staten 2007
- 2008:21 Statens styrning av kvalitet i privat äldreomsorg
- 2008:22 Rekryteringen av internationella studenter till svenska lärosäten
- 2008:23 Statens insatser för ett hållbart fiske

Beställning: publikationsservice@riksrevisionen.se